

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju

Misija u Republici Hrvatskoj

Glavni ured

**IZVJEŠĆE: SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE PRED DOMAĆIM SUDOVIMA U
2004. GODINI**

26. travnja 2005.

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
A. RAZVOJ DOGAĐAJA TIJEKOM 2004. GODINE	7
I. Izmjene i dopune Kaznenog zakona – Nova kaznena djela i zapovjedna odgovornost – Primjenjivost na zločine počinjene u razdoblju od 1991. godine do 1995. godine	7
II. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći, međunarodni i bilateralni sporazumi	8
III. Ubrzana revizija od strane državnog odvjetništva dovodi do odustajanja od velikog broja optužbi, osobito protiv Srba; popis neriješenih predmeta dostavljen je Srbiji i Crnoj Gori	9
IV. Suđenja u odsutnosti / Vrhovni sud odbacuje zahtjeve za suđenja u odsutnosti ...	10
V. Europski sud za ljudska prava sankcionirao je Hrvatsku zbog odgoda u kaznenim postupcima, uključujući odgode u rješavanju žalbi u kaznenim predmetima na Vrhovnom sudu	11
VI. Obuka	12
VII. Ustupanje predmeta Haškog tribunala hrvatskim sudovima	12
VIII. Premještaj zatvorenika u Srbiju i Crnu Goru	13
B. REZULTATI PRAĆENJA SUĐENJA	13
I. PROCESUIRANJE U 2004. GODINI / STATISTIKA	13
1. Prethodni postupak: uhićenja, puštanje na slobodu i podizanje optužnica	13
a. Uhićenja	14
b. Puštanje na slobodu	14
c. Podizanje optužnica	15
2. Suđenja/ponovna suđenja	15
a. Presude – osuđujuće presude/oslobođajuće presude/odbačene optužbe	16
b. Duljina postupaka	18
3. Žalbe	19
a. Odluka o žalbi	19
b. Duljina postupaka	20
II. ČINJENJA KOJA OBILJEŽAVAJU RATNE ZLOČINE I GENOCID.....	20
1. Ratni zločini protiv civilnog pučanstva	21
a. Neljudsko postupanje	21

b. Zastrašivanje i teroriziranje.....	22
c. Uništavanje imovine/pljačka.....	22
d. Izgon.....	22
e. Ubojstva.....	22
2. Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika.....	23
3. Genocid.....	23
III. SVJEDOCI: POTREBA ZA STVARANJEM UVJETA KOJI ĆE POGODOVATI POUZDANOM SVJEDOČENJU.....	25
1. Ozračje na sudovima – nedostatno održavanje reda od strane suda.....	26
2. Uznemiravanje svjedoka i/ili svjedoci bez sjećanja.....	26
3. Problemi s dostupnošću svjedoka koji žive u drugim državama proizašlima iz bivše Jugoslavije.....	28
IV. PROCESUIRANJE: MALEN BROJ NOVIH POSTUPAKA, KOREKTIVNE MJERE KAKO BI SE ODBACILE NEUTEMELJENE OPTUŽBE PROTIV SRBA, DOK SE NEUTEMELJENI PREDMETI I DALJE JAVLJAJU.....	29
1. Neutemeljene optužnice i pretjerano teška kvalifikacija sudjelovanja u oružanoj pobuni kao ratnog zločina, iskazana odustajanjem od optužbi i primjenom Zakona o općem oprost.....	29
2. Nedovoljno definirane optužnice.....	31
V. OBRANA: UPITNOST POŠTENOG SUĐENJA – ODGOVARAJUĆE ZASTUPANJE I ISTOVJETNOST SREDSTAVA ZA OBRANU.....	31
VI. SUDOVI: ZAPOVJEDNA ODGOVORNOST, SUĐENJA NA SUDOVIMA OPĆE NADLEŽNOSTI S TROČLANIM VIJEĆIMA, RAZLOZI ZA GREŠKE KOJE JE MOGUĆE ISPRAVITI - PROBLEMI U PRONALAZENJU ČINJENICA I PRIMJENI ZAKONA.....	32
1. Zapovjedna odgovornost/odgovornost nadređene osobe – Propust ili oblik supočiniteljstva.....	32
2. Ograničena provedba Zakona o međunarodnom kaznenom sudu – odredbe o sudovima s tročlanim sudskim vijećem su provedene ali se sva suđenja i dalje vode na sudovima opće nadležnosti.....	34
3. Pogreške prvostupanjskih sudova u utvrđivanju činjenica, procjeni činjenica i primjeni zakona na činjenice.....	35
a. Nepotpuno utvrđene činjenice.....	35
b. Greške pri utvrđivanju činjenica.....	37
c. Primjena zakona na činjenice.....	38
4. Praksa u izricanju kazni: raspon kazni, najveći dio kazni ispod zakonom propisanog minimuma, uporaba olakotnih i otegotnih okolnosti.....	40
a. Olakotne okolnosti: koriste se za smanjivanje kazne ispod zakonom propisanog minimuma.....	40
b. Olakotne i otegotne okolnosti koje su se uzimale u obzir.....	41
c. Nedosljedno izricanje kazni za slična činjenja.....	42
VII. NEDOSTATAK NEPRISTRANOSTI.....	44
DODACI.....	48

SAŽETAK

Rasprave i razvoj događaja u 2004. godini vezani uz ratne zločine bili su u velikoj mjeri potaknuti odnosima Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (u daljnjem tekstu: Haškim tribunalom) i procesom ulaska u Europsku uniju kao i međusobnom povezanošću ta dva pitanja. Predstojeće preuzimanje predmeta od strane Hrvatske kao dijela izlazne strategije Haškog tribunala¹ povećalo je pozornost kako hrvatskih vlasti tako i međunarodne zajednice posvećenu načinu na koji se postupci za ratne zločine vode na hrvatskim sudovima.² Rezultati ovakvog pojačanog usredotočenja pozornosti uključivali su nove zakonske propise, povećanje obuke u pravosuđu te materijalnih ulaganja, prije svega na sudovima za koje se smatralo kako će najvjerojatnije biti oni koji će preuzeti haške predmeta, te pojačane aktivnosti u jačanju međudržavne suradnje.

Neuspjeh Hrvatske po pitanju predaje Ante Gotovine odnosno uvjeravanja Haškog tribunala i Europske unije kako je poduzela odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo njegovo uhićenje i izručenje, u ožujku 2005. godine privremeno je zaustavilo napredovanje Hrvatske prema Europskoj uniji.³ Ovim su također ponovno otvorena pitanja u kolikoj mjeri su određeni dijelovi hrvatskog društva, uključujući neke dijelove unutar službenih struktura, pripravnici prihvatiti procesuiranje pripadnika oružanih snaga za ratne zločine počinjene protiv srpske manjine.

Nekoliko pokazatelja iz 2004. godine dopušta zaključak kako su se, sveukupno gledajući, izgledi da se pred hrvatskim pravosuđem sudi pošteno optuženiku za ratne zločine koji je srpske narodnosti poboljšali u usporedbi s proteklom godinama. Državna odvjetništva poništila su velik broj neutemeljenih postupaka protiv Srba. Smanjena je stopa osuđujućih presuda donesenih protiv Srba u odnosu na prethodne godine a neke su neutemeljene optužbe bile povučene tijekom suđenja. Iako je i dalje dolazilo do uhićenja osoba na osnovi neutemeljenih ili već odbačenih optužbi, veći broj Srba uhićenih tijekom 2004. godine, pušten je nakon što se od optužbi odustalo. Broj suđenja koja su u

¹ Izlaznom strategijom Haškog tribunala, predstavljenom u Rezoluciji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda br. 1503, predviđen je sljedeći raspored u okončanju postupaka pred Haškim tribunalom: sve istrage dovršiti do kraja 2004. godine; sva suđenja dovršiti do kraja 2008. godine; i sve postupke zaključiti do kraja 2010. godine. Vidjeti također Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda br. 1534.

² Tijekom 2004. godine nekoliko je tijela izdalo dokumente koji se odnose na procesuiranje ratnih zločina u Hrvatskoj. Vidjeti npr., Europska komisija, Mišljenje o hrvatskoj kandidaturi za članstvo u Europskoj uniji, travanj 2004. godine; Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a, Izvješća o stanju ljudskih prava u državama-Hrvatska 2004, veljača 2005. godine; Amnesty International, Sjena nad hrvatskom budućnošću: Kontinuirano nekažnjavanje ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, prosinac 2004. godine; *Human Rights Watch*, Ugroženo pravosuđe: Suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Srbiji i Crnoj Gori, listopad 2004. godine; Odbor Ujedinjenih naroda za borbu protiv mučenja, svibanj 2004. godine; Vijeće Europe, Drugo mišljenje o provedbi Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina, listopad 2004. godine.

³ Misija je u odvojenom izvješću izvijestila o suradnji Vlade s Haškim tribunalom tijekom 2004. godine, u odnosu na dragovoljnu predaju osmorice haških okrivljenika. Vidjeti Tematsko izvješće Misije od 12. ožujka «Nove haške optužnice protiv dvojice bivših hrvatskih generala» te od 6. travnja 2004. godine «Predaja šestorice bivših hrvatskih časnika i bosanskih Hrvata Haškom tribunalu usred ponovno pokrenute rasprave o ulozi Hrvatske u oružanom sukobu u Bosni i Hercegovini.»

potpunosti vođena u odsutnosti znatno je smanjen, posebice pred kraj godine, uslijed intervencije državnih odvjetnika, Vrhovnog suda i Ministarstva pravosuđa. Visoko pozicionirani dužnosnici potvrdili su važnost poštenih suđenja. Ovi čimbenici pružaju naznake napretka u smjeru ispravljanja značajne etničke pristranosti protiv Srba koja je do sada bila jedna od značajki procesuiranja ratnih zločina u Hrvatskoj. Međutim, potrebni su daljnji naponi za osnaživanje ovoga napretka, uključujući poduzimanje koraka kako bi se izbjegla neopravdana uhićenja i pritvaranja, reviziju prijašnjih osuđujućih presuda u odsutnosti te mjere kako bi se riješilo pitanje još uvijek visoke stope pogreški u presudama prvostupanijskih sudova što rezultira njihovim poništenjem od strane Vrhovnog suda.

Usprkos tomu, nacionalna pripadnost optuženika i dalje je bila kritični čimbenik u procesuiranju ratnih zločina u Hrvatskoj u 2004. godini, pobuđujući zabrinutost glede samog sustava kao i zabrinutost glede nekih pojedinačnih suđenja. Kako je Misija navela u svom prethodnom izvješću, ne postoji imperativ brojčane jednakosti optuženika vezano uz nacionalnu pripadnost. No, krajnje velik nerazmjer zabilježen tijekom proteklih godina uključujući 2004. godinu, između tisuća postupaka za ratne zločine pokrenutih protiv Srba u usporedbi s desecima predmeta vođenih protiv Hrvata, ide u prilog zaključku kako se brojčani nerazmjer ne može pripisati isključivo različitim razinama kriminaliteta kod određenih pripadnika zaraćenih strana.⁴ K tomu, značajna razlika u broju procesuiranih Srba i Hrvata odgovara zamjetnoj razlici u vrsti počinjenja za koja su procesuirani, pri čemu se Srbi procesuiraju za širok spektar počinjenja dok se Hrvate procesuiraju gotovo isključivo za ubojstva. Procesuiranje Srba za ratne zločine u slučajevima «lakših kaznenih djela» vidljivo je i iz odmjerjenih kazni, pri čemu je za gotovo 60 posto Srba osuđenih za ratne zločine tijekom 2004. godine izrečena kazna koja je manja od zakonski obveznog minimuma od pet godina. To ide u prilog hipotezi kako se na osnovi nacionalne pripadnosti primjenjuju različiti standardi kaznene odgovornosti. Službovanje u Hrvatskoj vojsci rutinski se smatra olakotnom okolnošću za smanjivanje kazne.

Svjedoci, posebice oni koji su pozvani kako bi svjedočili protiv pripadnika hrvatskih oružanih snaga, i dalje su suočeni s uznemiravanjem. Sigurnost svjedoka kao i sudskog osoblja potrebno je dodatno pojačati kao i radnje protiv onih koji prijete ili uznemiruju svjedoke. Zakon o zaštiti svjedoka stupio je na snagu početkom 2004. godine i poduzete su preliminarne mjere kako bi se radnje vezane uz zaštitu svjedoka podigle na višu razinu, uključujući obuku i napore uložene za poboljšanje suradnje između relevantnih vlasti, uključujući strane policijske službe. Kontinuirana praksa suđenja praktično svih predmeta za ratne zločine pred lokalnim sudovima, posebice na onim područjima koja su bila najizraavnije pogođena sukobom, zaslužuju ponovno razmatranje, imajući na umu znatno veći rizik od uznemiravanja svjedoka i nedostatak sudske nepristranosti. Političko rukovodstvo trebalo bi ozbiljno shvatiti upozorenja sudaca i državnih odvjetnika kako postojeće službe ne zadovoljavaju potrebe svjedoka i oštećenih osoba, posebice u

⁴ U ožujku 2005. godine, državni je dnevni list povodom izdavanja posljednjih haških optužnica, izradio etničku "bodovnu listu" koja je ukazivala na to kako je Haški tribunal podigao optužnicu protiv približno trostruko više Srba nego Hrvata, kako sveukupno (93 prema 31) tako i za zločine počinjene u Hrvatskoj (17 prema 6). «Haag optužio tri puta više Srba nego Hrvata», 19. ožujka 2005. godine, Jutarnji list, str. 35.

međudržavnim postupcima te da još uvijek postoje snage koje zastrašivanjem žele odvratiti svjedoke od svjedočenja.

Vlada priznaje kako Izlaznu strategiju Haškog tribunala, uključujući vjerojatan prijenos predmeta u Hrvatsku, ne treba promatrati kao kraj odgovornosti države u traženju pojedinačne odgovornosti za ratne zločine, ograničavajući se na one predmete u kojima je optužnicu podigao ili istragu proveo Haški tribunal. Umjesto toga, strategiju treba promatrati kao početak odgovornosti države za prestanak nekažnjavanja bez obzira na nacionalnu pripadnost počinitelja odnosno oštećenih osoba.

Ograničen broj hrvatskih sudova vjerojatno bi mogao na odgovarajući način obraditi jedan ili ograničen broj predmeta preuzetih od Haškog tribunala. Vladini dužnosnici mogu u znatnoj mjeri pridonijeti stvaranju ozračja koje će pogodovati suđenjima prema međunarodnim standardima, bez obzira jesu li ona pokrenuta pred Haškim tribunalom ili domaćim sudovima, ukazujući svojim riječima i djelima na to kako poštena i nepristrana suđenja za ratne zločine nisu samo obveza prema zakonu već je to politika hrvatske države i sadašnje Vlade. Takvo politički poticajno okruženje u znatnoj bi mjeri umanjilo pritisak javnosti na državna odvjetništva, sudove te posebice svjedoke. Štoviše, nepostojanjem takvog okruženja, tužiteljstva će i dalje biti suočena s preprekama u prikupljanju dostatnih dokaza za procesuiranje određenih zločina. Reforme provedene u cilju suđenja u haškim predmetima u Hrvatskoj, trebale bi biti jednako primjenjive na predmete koji su pokrenuti pred domaćim vlastima kako bi se izbjeglo stvaranje dvorazinskog sustava pravosuđa za ratne zločine.

Hrvatske vlasti postigle su napredak u ispravljanju etničke pristranosti koja je bila jedna od značajki u prvom poglavlju procesuiranja ratnih zločina pred domaćim sudovima. Međutim, i dalje postoji izazov u otvaranju novog poglavlja u procesuiranju u kojem se primjenjuje jednoobrazan standard kaznene odgovornosti bez obzira na nacionalnu pripadnost optuženika i oštećenih osoba.⁵ To će također označiti kraj nekažnjavanja određenih općepoznatih kaznenih djela, uključujući napore da se ratni zločin zataška, poput prebacivanja 19 leševa, uglavnom srpskih civila ubijenih u selu Paulin Dvor u istočnoj Slavoniji u Liku, 400 kilometara dalje. Putem pojačane međudržavne suradnje tražit će se rješavanje kako neriješenih predmeta tako i novih predmeta, uzimajući u obzir kako su zločini često bili počinjeni ili procesuirani u jednoj državi dok optuženici sada žive u drugoj.

Ovo izvješće sadrži statističke podatke kao i sadržajna razmatranja koja se odnose na postupke u predmetima ratnih zločina koje je Misija pratila tijekom 2004. godine na razini prvostupanjskih i žalbenih sudova. Izvješće ističe pravni razvoj događaja kao i zabilježene trendove. Tamo gdje je to moguće, izvršena je usporedba i razmotrene su

⁵ Vijeće Europe također je zabilježilo «povećanu svijest vlasti u Hrvatskoj o potrebi da se suđenja za ratne zločine pred domaćim sudovima vode bez nacionalne pristranosti». Međutim, Vijeće naglašava kako su daljnje inicijative imperativ u rješavanju preostalih nedostataka. Vezano uz to, Vijeće Europe se nada «kako će koncentriranje suđenja za ratne zločine na odabranim sudovima opće nadležnosti dovesti do poboljšanja». *Drugo mišljenje o provedbi Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina*; Vijeće Europe, 1. listopada 2004. godine.

različitosti u zapažanjima iz 2004. godine s onima o kojima je Misija izvijestila u svojim prijašnjim izvješćima o suđenjima za ratne zločine iz 2003. i 2002. godine. Izvješće također uključuje određene događaje iz prvih nekoliko mjeseci 2005. godine.

A. RAZVOJ DOGAĐAJA TIJEKOM 2004. GODINE

Povećana pozornost posvećena domaćem procesuiranju ratnih zločina u 2004. godini vidljiva je iz radnji koje su poduzeli različiti državni akteri, uključujući Vladu, Vrhovni sud, glavnog državnog odvjetnika i Sabor, kao i međunarodna zajednica. Postupci, kako pred Haškim tribunalom tako i pred Europskim sudom za ljudska prava, imaju učinak i na buduća suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj.

I. Izmjene i dopune Kaznenog zakona – Nova kaznena djela i zapovjedna odgovornost – Primjenjivost na zločine počinjene u razdoblju od 1991. godine do 1995. godine

Sabor je u srpnju 2004. godine izmijenio i dopunio Kazneni zakon kako bi u njega uključio nova kaznena djela poput *zločina protiv čovječnosti i naknadne pomoći počinitelju kaznenog djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom*. Zakonom je također po prvi put propisana kaznena odgovornost na osnovi «*zapovjedne odgovornosti*», određujući tako tri odvojena kaznena djela u kojima kazna ovisi o stupnju zapovjednikovog subjektivnog znanja te o tome je li se zločin dogodio zbog «nesprečavanja» ili «nekažnjavanja ratnog zločina».⁶ Zakon iz 1993. godine koji se do sada primjenjivao u suđenjima za ratne zločine ne predviđa izričito kaznenu odgovornost za nadređenu osobu u slučajevima nesprečavanja svojih podređenih u počinjenju ratnog zločina.⁷ Ostaje otvoreno pitanje mogu li se novousvojene odredbe primjenjivati retroaktivno.⁸ Izmjene i dopune također uvode novo kazneno djelo *otkrivanja identiteta zaštićenog svjedoka* što je od značaja u postupcima za ratne zločine.

⁶ U članku 167.a, stavku 1., propisana je odgovornost prema postojećim materijalnim odredbama koje se odnose na ratne zločine za zapovjednike koji su znali da su njihovi podčinjeni počinili ili da će počiniti ratne zločine a nisu ih u tome spriječili, za što je određena kazna od pet do dvadeset godina zatvora. Stavkom 2. opisano je novo kazneno djelo počinjeno kada je zapovjednik «imao razloga znati» kako su njegovi podčinjeni počinili ili da će počiniti ratne zločine ali ih u tome nije spriječio, za što je propisana kazna od jedne do osam godina. Stavkom 3. opisano je novo kazneno djelo «nekažnjavanja» u slučajevima kada je zapovjednik imao saznanja da su podčinjeni počinili ratne zločine, za što je propisana kazna od jedne do pet godina.

⁷ Razmatranja o odlukama prvostupanjskih sudova i Vrhovnog suda u kojima se tumači zapovjedna odgovornost, vidjeti odjeljak B.VI.1.

⁸ Vlada je konstatirala kako «izgleda da zabrana retroaktivne primjene kaznenih zakona (članak 31. Ustava; članak 2. i 3. [Kaznenog zakona] nalaže primjenu ovih ranijih zakonskih propisa... Ali... pitanje retroaktivnosti nije definitivno utvrđeno te podliježe sudskom tumačenju.» *Nalog za dostavljanje dodatnih informacija u vezi sa zahtjevom tužiteljice na osnovu pravila 11 bis* podnesen Haškom tribunalu u predmetu *Tužiteljica protiv Rahima Ademija i Mirka Norca* 9. veljače 2005. godine, str. 2-3, također vidjeti str. 3. Moguće je kako bi načelo *nulla crime sine lege* spriječilo držanje zapovjednika odgovornima za ponašanje koje nije izričito propisano kao kazneno djelo Kaznenim zakonom u vrijeme izvršenja. Međutim, zabrana retroaktivne primjene kaznenog zakona nije apsolutna, kao što pokazuje iznimka u članku 7.2 Europske konvencije o ljudskim pravima «za bilo koje djelo ili propust koji se u vrijeme počinjenja smatrao kaznenim djelom prema općim zakonskim načelima priznatim od civiliziranih naroda.»

II. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći, međunarodni i bilateralni sporazumi

U prosincu 2004. godine Sabor je usvojio *Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima* koji stupa na snagu 1. srpnja 2005. godine.⁹ Zakon propisuje postupke za pružanje različitih oblika pravne pomoći u kaznenim stvarima između hrvatskih i stranih pravosudnih tijela, uključujući razmjenu informacija, izručivanje, ustupanje postupaka za lakša kaznena djela jedne države drugoj,¹⁰ te izvršavanje presuda stranih sudova. Zakon predviđa kako će se zahtjevi u pravilu zaprimati odnosno podnositi putem Ministarstva pravosuđa. Izravna komunikacija između pravosudnih tijela dopuštena je samo ako je to zakonom konkretno dozvoljeno ili ako je predviđena na drugi način putem bilateralnog sporazuma, što trenutno nije moguće prema relevantnim sporazumima sa Srbijom i Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom.¹¹ Suci i državni odvjetnici su kao ključnu prepreku djelotvornom i brzom pružanju međunarodne pravne pomoći naveli nedostatak izravne međudržavne suradnje između pravosudnih tijela.¹²

Zakon bi mogao imati pozitivan učinak na postupke u kojima je dokaze potrebno pribaviti od drugih država. Prema Ministarstvu pravosuđa, iako novi zakon na prvi pogled zabranjuje prijenos postupaka za teška kaznena djela poput ratnih zločina,¹³ prijenos postupaka ipak bi trebao biti moguć prema bilateralnim sporazumima s Bosnom i Hercegovinom i Srbijom i Crnom Gorom. Prema tome, postoje alternativna sredstva za procesuiranje počinitelja ratnih zločina koji nisu dostupni hrvatskim vlastima te koji žive u drugim državama bivše Jugoslavije i njihovi su državljani, a od kojih sve, poput Hrvatske, trenutno zabranjuju izručenje svojih državljana.¹⁴

⁹ Kada stupi na snagu, Zakon će zamijeniti odredbe Zakona o kaznenom postupku.

¹⁰ Zakon zabranjuje suđenja u odsutnosti u predmetu kaznenog gonjenja ustupljenom Hrvatskoj (članak 64).

¹¹ Prema bilateralnim sporazumima s Bosnom i Hercegovinom te Srbijom i Crnom Gorom koji se odnose na međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim stvarima koji su trenutno na snazi, zahtjevi se podnose putem relevantnih ministarstava pravosuđa. Međutim, predstavnici Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske nagovijestili su kako bi u budućnosti mogla postojati izravna međudržavna suradnja između pravosudnih tijela u hitnim slučajevima, jer Hrvatska namjerava ukloniti rezerve vezano uz članak 15 Europske konvencije o pružanju međusobne pravne pomoći u kaznenim stvarima.

¹² Vidjeti *Izveštće o sastanku na stručnoj razini o međudržavnoj suradnji u postupcima za ratne zločine potpomognutom od strane OEES-a – “pitanja svjedoka”*, Palic, Srbija i Crna Gora, 29.-30. studenog 2004. godine SEC.GAL/279/04, od 6. prosinca 2004. godine (na kome su bili nazočni državni odvjetnici i suci iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske te Srbije i Crne Gore).

¹³ Taj zakon, slično prethodno primjenjivom članku 509(3) Zakona o kaznenom postupku, u članku 65., stavak 2. propisuje da Hrvatska ne može prepustiti kazneno gonjenje za zločine koji podliježu zatvorskoj kazni većoj od 10 godina. Maksimalna kazna za ratni zločin je 20 godina. Međutim, članak 1. propisuje da će međunarodni sporazumi kontrolirati da li se oni odnose na teme obuhvaćene zakonom. Bilateralni sporazumi o međusobnoj pravnoj pomoći u civilnim i kaznenim stvarima sa Srbijom i Crnom Gorom te Bosnom i Hercegovinom ne sadrže takvo ograničenje u pogledu ustupanja postupaka. Hrvatska je potpisala ali ne i ratificirala Europsku konvenciju o ustupanju kaznenih postupaka.

¹⁴ Zakon kodificira prethodnu statutarnu i ustavnu zabranu izručenja hrvatskih građana, članak 32., 35. Europska konvencija o izručenju, koju su ratificirale Hrvatska te Srbija i Crna Gora, ali ne Bosna i Hercegovina, dopušta državama da odbiju izručiti svoje državljane, ali u članku 6., stavak 2. propisuje da bi takav predmet trebala preuzeti država koja odbija izručenje temeljem zahtjeva. U najmanje jednom predmetu (Dragoslav Lukic), osumnjičenik tražen u Hrvatskoj zbog ratnih zločina, nakon uhićenja u Bosni i Hercegovini temeljem međunarodne tjevalice, bio je sudskom odlukom pušten na slobodu 2004. godine jer je državljani Bosne i Hercegovine te nije mogao biti izručen. Prema informacijama koje Misija ima na

Početkom 2005. godine, glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske potpisao je protokol sa svojim kolegama iz Bosne i Hercegovine odnosno Srbije i Crne Gore kojim se uspostavlja mehanizam za izravnu suradnju između državnih odvjetništava u fazi prethodnog postupka. Cilj je protokola ukloniti birokratske zapreke te na taj način omogućiti djelotvorniju istragu teških kaznenih djela koja imaju međudržavni karakter, uključujući ratne zločine. Ti su sporazumi odmah korišteni, između ostalog, kao temelj Državnom odvjetništvu RH da zatraži davanje iskaza svjedoka u Srbiji i Crnoj Gori te Bosni i Hercegovini vezano uz predmet «Lora».

Oprema za video-vezu, koju su Županijskom sudu u Zagrebu donirale Sjedinjene Američke Države krajem 2004. godine, pruža tehničke mogućnosti za međudržavnu suradnju u pribavljanju iskaza svjedoka iz trećih zemalja, uključujući Srbiju i Crnu Goru te Bosnu i Hercegovinu. Preostaje vidjeti hoće li se omogućiti korištenje takvih tehnoloških sredstava u postupcima za ratne zločine koji su u tijeku na brojnim lokalnim županijskim sudovima. K tomu, mogla bi biti potrebna izmjena pravnog okvira kako bi se jasno dopustila raširena uporaba svjedočenja putem video-veze, posebice od strane osoba koje žive u trećim zemljama, stoga što je njezina uporaba trenutno precizno i usko ograničena.¹⁵

III. Ubrzana revizija od strane državnog odvjetništva dovodi do odustajanja od velikog broja optužbi, osobito protiv Srba; popis neriješenih predmeta dostavljen je Srbiji i Crnoj Gori

Prema riječima glavnog državnog odvjetnika, tijekom 2004. godine, u okviru revizije neriješenih postupaka za ratne zločine, državni odvjetnici odbacili su ili prekvalificirali optužbe za ratne zločine protiv otprilike 370 osoba, pretežito Srba, u kojima nije bilo dovoljno dokaza.¹⁶ U otprilike 25% predmeta optužnice su već bile podignute, zahtijevajući djelovanje ne samo od strane državnog odvjetnika već i od strane suda kako bi se sudski postupak okončao. Preostalo je otprilike 1.800 do 1.900 «potkrijepljenih» predmeta, najveći broj njih također protiv Srba, u mnogima od kojih su donesene konačne osuđujuće presude u odsutnosti. Glavni državni odvjetnik naznačio je kako će vjerojatno doći do daljnjeg smanjivanja broja neriješenih optužbi. U studenom je ministrica pravosuđa svojem kolegi u Srbiji i Crnoj Gori dostavila popis od tri predmeta. To je učinjeno na preporuku Misije kako bi se povećala transparentnost i omogućila zajednička osnova za daljnju raspravu između vlada.

raspolaganju, vlasti u BiH nisu pokrenule kazneni postupak niti su hrvatske vlasti tražile ustupanje postupka.

¹⁵ Članak 248., stavak 6. Zakona o kaznenom postupku omogućuje uporabu tehničkih pomagala za video ili audio snimanje samo u slučaju kada se svjedok ne može pojaviti na sudu zbog starosti, bolesti ili teške tjelesne ili psihičke onesposobljenosti.

¹⁶ Glavni državni odvjetnik naložio je reviziju neriješenih predmeta navodeći kako su «...u vrijeme Domovinskog rata i također nakon njega, županijski državni odvjetnici nesustavno podnosili zahtjeve za istragu u više slučajeva, te su na temelju nedovoljno provjerenih kaznenih prijava podizali sumnjive optužnice za ratne zločine protiv znatnog broja osoba na temelju nekvalitetno provedenih istraga, a da te optužnice nisu konkretizirale nezakonito djelovanje od strane određenih okrivljenika koje sadrži elemente ratnog zločina.» 11. srpnja 2002. godine, *Naputak glavnog državnog odvjetnika svim županijskim državnim odvjetnicima*.

IV. Suđenja u odsutnosti / Vrhovni sud odbacuje zahtjeve za suđenja u odsutnosti

Tijekom 2004. godine, pravosuđe je okrenulo novu stranicu u primjeni suđenja u odsutnosti za ratne zločine. Dok se na popisu predmeta prvostupanijskih sudova i Vrhovnog suda još uvijek nalazi znatan broj predmeta koji uključuju postupke u odsutnosti, taj broj se smanjio u odnosu na protekle godine. Čini se kako je to kumulativni rezultat rastuće nesklonosti, kako Državnog odvjetništva tako i Vrhovnog suda, prema provođenju takvih postupaka.

Trima odlukama donesenim u razdoblju između svibnja i rujna 2004. godine, Vrhovni sud preinačio je odluke Županijskog suda u Zadru i Županijskog suda u Vukovaru o provođenju suđenja u odsutnosti protiv optuženika za ratne zločine za koje se vjerovalo kako se nalaze u Srbiji i Crnoj Gori.¹⁷ Vrhovni sud je smatrao kako su u sva tri predmeta poduzete nedovoljne mjere za osiguranje nazočnosti optuženika, osobito u smislu izdavanja međunarodnih tjeratica, te kako nisu postojali *osobito važni razlozi* koji bi opravdavali vođenje postupka u odsutnosti.¹⁸ U ožujku 2005. godine, Vrhovni sud je potvrdio odluku Županijskog suda u Splitu u predmetu “Lora” o nastavku suđenja protiv svih osam optuženika, iako se samo četvorica njih nalaze u pritvoru.¹⁹ Vrhovni sud je smatrao kako je pravo optuženika koji se nalaze u pritvoru na suđenje u razumnom vremenskom roku, uz potrebu da se svim optuženicima sudi zajedno, umjesto u zasebnim sudskim postupcima, opravdavalo vođenje suđenja djelomice u odsutnosti.²⁰

Nekoliko predmeta iz 2004. godine primjer su komplikacija preostalih kao rezultat oko 500 osuđujućih presuda za ratne zločine donesenih u odsutnosti protiv Srba koje potječu iz 1990-tih. Na primjer, Petar Sailović je proveo više od mjesec dana u pritvoru nakon uhićenja u studenom 2004. godine, dok Županijski sud u Osijeku nije ustanovio kako je krivo osuđen u odsutnosti 2002. godine umjesto druge osobe istog imena.²¹

Sljedeći logičan korak nakon revizije neriješenih predmeta od strane glavnog državnog odvjetnika bila bi sustavna revizija svih osuđujućih presuda donesenih u odsutnosti. Prema postojećim postupovnim pravilima, osuđujuća presuda donesena u odsutnosti može se preispitati samo temeljem zahtjeva za novim suđenjem nakon okrivljenikova

¹⁷ RH protiv Radivoja Ivkovića [Županijski sud u Vukovaru] I Kž 588/04-3, od 12.08.2004.; RH protiv Zorana Zorića [Županijski sud u Zadru] I Kž 475/04-3, od 13.05.2005.; RH protiv Bogdana Milanka i drugih [Županijski sud u Zadru] I Kž 259/04-4, od 13.05.2004.

¹⁸ Članak 322., stavak 5. Zakona o kaznenom postupku propisuje da bi se postupci u odsutnosti trebali provoditi samo kada za to postoje posebno važni razlozi.

¹⁹ I Kž 213/05-3, od 15.03.2005.

²⁰ Odbacivši argument optužbe da bi suđenje trebalo odgoditi dok svi okrivljenici ne budu dostupni sudu, Vrhovni sud je naveo kako je nedopustivo držati pritvorene optuženike kao “taoce” do neodređenog datuma kada bi drugi okrivljenici mogli postati dostupni.

²¹ Sailović je uhićen na temelju tjeralice izdane nakon osuđujuće presude donesene u odsutnosti 2002. godine. U prosincu 2004. godine, Županijski sud u Osijeku utvrdio je kako je Sailović bio pogrešno identificiran umjesto druge osobe istog imena u optužnici i osuđujućoj presudi kao počinitelj ratnog zločina. Sud je oslobodio Sailovića nakon mjesec dana pritvora. Međutim, žalba uložena protiv osuđujuće presude, podnesena u srpnju 2002. godine od strane branitelja imenovanog po službenoj dužnosti i dalje je ostala neriješena na Vrhovnom sudu, kao i okrivljenikov zahtjev za novo suđenje.

uhićenja.²² Ovo pitanje osobito se pojavljuje kada je riječ o osobama koje žive u Bosni i Hercegovini te Srbiji i Crnoj Gori, koje su svjesne da podliježu međunarodnim tjeralicama koje policija u tim zemljama ne izvršava. Ukinuće brojnih upitnih postupaka od strane glavnog državnog odvjetnika, u kombinaciji s visokom stopom oslobađajućih presuda protiv osoba kojima je prije toga bila izrečena osuđujuća presuda u odsutnosti, podupire potrebu za sustavnom revizijom. Ova velika skupina predmeta vjerojatno neće biti riješena bez neke vrste reforme ili konkretne inicijative.²³

Temeljita revizija svih predmeta, uključujući konačne osuđujuće presude donesene u odsutnosti, važna je ne samo kako bi se izbjegao neopravdan pritvor, već i kako bi se izbjegli nepotrebni državni troškovi zbog sudskih naloga za naknadu zbog nezakonitog pritvora.²⁴

V. Europski sud za ljudska prava sankcionirao je Hrvatsku zbog odgoda u kaznenim postupcima, uključujući odgode u rješavanju žalbi u kaznenim predmetima na Vrhovnom sudu

S obzirom na odgode uočene u nekim postupcima za ratne zločine, uključujući razmatranje žalbi od strane Vrhovnog suda, od značaja je odluka Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Camasso protiv Republike Hrvatske* iz siječnja 2005. godine u kojoj se utvrđuje povreda prava na pošteno suđenje. To je bila prva odluka Europskog suda kojom su utvrđene neosnovane odgode u kaznenim postupcima u Hrvatskoj. Europski sud je ustanovio kako je kazneno gonjenje koje je trajalo gotovo 7 godina, unutar kojeg razdoblja je proteklo više od tri godine dok je žalba čekala na rješavanje pred Vrhovnim sudom, preraslo u neosnovano dug postupak. Europski sud je odbacio Vladino objašnjenje kako Vrhovni sud smatra prioritarnim predmete u kojima okrivljenici ostaju u pritvoru tijekom žalbenog postupka. [Vidjeti odjeljak B.I.3.b. vezano uz duljinu postupaka na Vrhovnom sudu.]

²² Dok su se neki osuđenici svojevrijedno predali hrvatskim vlastima kako bi zatražili novo suđenje imajući za krajnji cilj oslobađajuću presudu, malo je vjerojatno kako će se sve osobe složiti da budu uhićene prije ocjene merituma osuđujuće presude.

²³ Glavni državni odvjetnik izrazio je spremnost ponovno razmotriti pravomoćne presude na zahtjev okrivljenika koji mogu dostaviti nove dokaze, u skladu s postojećim postupovnim pravilima. Međutim, čini se kako bi za sustavnu reviziju bilo od strane sudova ili državnog odvjetnika, za koju svaki pojedini okrivljenik u odsutnosti ne bi trebao podnijeti zahtjev, bile potrebne zakonske izmjene.

²⁴ Misiji je poznat najmanje jedan predmet u kojemu je državi naložena isplata naknade za neutemeljen pritvor nakon što je državno odvjetništvo odustalo od optužbi za ratni zločin tijekom ponovnog suđenja koje je uslijedilo nakon osuđujuće presude donesene u odsutnosti. Milenko Dabić osuđen je u odsutnosti 1993. godine od strane Županijskog suda u Sisku za zločine protiv čovječanstva (čl. 128 Kaznenog zakona). K-20/93. Krajem studenog 2004. godine, Općinski sud u Novoj Gradiški dodijelio je Dabiću oko € 6.000 naknade za 193 dana provedena u zatvoru 2002. godine odslužujući kaznu donesenu u odsutnosti nakon povratka u Hrvatsku iz inozemstva.

VI. Obuka

U okolnostima provedbe izlazne strategije Haškog tribunala i potencijalnog ustupanja predmeta s Haškog tribunala na domaće sudstvo, Ministarstvo pravosuđa je zajedno s Haškim tribunalom provelo obuku o postupcima za ratne zločine za suce i državne odvjetnike, prvenstveno ali ne i isključivo, sa četiri “posebna” suda. Da bi se izbjeglo stvaranje dvorazinskog sustava pravosuđa, Misija je preporučila proširenje obuke kako bi uključila i pravosudne dužnosnike s drugih županijskih sudova, gdje većina postupaka za ratne zločine, oko 80% svih predmeta, još nije riješena. Početkom 2005. godine, Sjedinjene Američke Države poslale su suce i državne odvjetnike sa spomenuta četiri suda na jednotjedno studijsko putovanje na Haški tribunal.

U 2005. godini Sjedinjene Države planiraju omogućiti obuku odvjetnika koji su prethodno zastupali okrivljenike u predmetima ratnih zločina.

VII. Ustupanje predmeta Haškog tribunala hrvatskim sudovima

Tijekom 2004. godine Hrvatsku su posjetili i glavna tužiteljica Haškog tribunala i predsjednik Haškog tribunala, pri čemu se predsjednik posebice usredotočio na sposobnost hrvatskog pravosuđa za preuzimanje predmeta od Haškog tribunala. U lipnju i studenom 2004. godine, kao odgovor na zahtjeve suca Merona, voditelj Misije dao je pisane procjene utemeljene na promatranju suđenja od strane Misije o pripravnosti hrvatskih sudova za provođenje sudskih postupaka za ratne zločine u skladu s međunarodnim standardima, a u svrhu mogućeg ustupanja predmeta temeljem Pravila 11. *bis*. Voditelj Misije je primijetio kako “bi ograničen broj sudova vjerojatno mogao primjereno riješiti jedan predmet ili ograničen broj ustupljenih predmeta.” Dodao je kako “bi ustupanje znatnog broja predmeta s Haškog tribunala u Hrvatsku moglo preopteretiti hrvatsko pravosuđe s obzirom na njegove sadašnje kapacitete.”²⁵

U rujnu 2004. godine, glavna tužiteljica Haškog tribunala zatražila je prijenos optužnice Haškog tribunala protiv Mirka Norca i Rahima Ademija, bivših zapovjednika u Hrvatskoj vojsci, za zločine počinjene protiv Srba u Hrvatskoj 1993. godine u Hrvatsku prema Pravilu 11. *bis*.²⁶ Tijekom rasprave održane u veljači 2005. godine, Sudbeno vijeće tražilo je odgovore na pitanja o hrvatskom zakonu i praksi od predstavnika tužiteljice Haškog tribunala, Vlade Republike Hrvatske, *amicus curiae*, kao i branitelja okrivljenika. Sudbeno vijeće je od svih strana zatražilo konkretne odgovore na nekoliko opaski izraženih od strane Misije u izvješću iz lipnja 2004. godine.

U veljači 2005. godine, tužiteljica je podnijela sličan zahtjev za prijenos, bilo u Hrvatsku ili u Srbiju i Crnu Goru, optužnice protiv Mile Mrkšića, Miroslava Radića i Veselina

²⁵ Dopisi Petera Semnebya od 17. lipnja 2004. i 12. studenog 2004. godine sucu Theodoru Meronu.

²⁶ Vlada je naznačila kako će odluka o tome koji će sud voditi bilo koji predmet upućen od strane Haškog tribunala ovisiti o odgovoru predsjednika Vrhovnog suda na zahtjev glavnog državnog odvjetnika. *Nalog za dostavljanje dodatnih informacija u vezi sa zahtjevom tužiteljice na osnovu pravila 11 bis*, str. 3.

Šljivančanina, takozvane “vukovarske trojke” i bivših zapovjednika u Jugoslavenskoj narodnoj armiji, za zločine počinjene u Hrvatskoj u studenom 1991. godine. U travnju 2005. godine, Sudbeno vijeće zatražilo je od Vlade Republike Hrvatske kao i od Vlade Srbije i Crne Gore pisane podneske vezano uz različita pravna pitanja.

VIII. Premještaj zatvorenika u Srbiju i Crnu Goru

U veljači 2005. godine, četiri Srbina koji su bili na odsluženju kazne za ratne zločine u središnjoj hrvatskoj kaznionici u Lepoglavi, premješteni su na svoj zahtjev u Srbiju i Crnu Goru na odsluženje ostatka kazne. Ti su premještaji bili rezultat razgovora vođenih između ministricе pravosuđa i njezinog kolege u Srbiji i Crnoj Gori. Zatraženi su daljnji premještaji od strane zatvorenika za ratne zločine, čije se izvršenje očekuje u 2005. godini.

B. REZULTATI PRAĆENJA SUDENJA

I. PROCESUIRANJE U 2004. GODINI / STATISTIKA

Tijekom 2004. godine, Misija je promatrala 76 predmeta za ratne zločine u različitim fazama postupka na 12 županijskih sudova (prvostupanjski sudovi), kao i na Vrhovnom sudu (prizivni sud). Otprilike 50% svih osoba protiv kojih su se u 2004. godini nastavili voditi službeni postupci, uključujući suđenja i žalbe, procesuirano je u odsutnosti. Promatrani postupci obuhvaćali su 211 pojedinaca, od kojih su oko 75% bili Srbi, 17% (37) Hrvati te vrlo malen broj drugih manjina (7 Rusina, 3 Bošnjaka, 2 Roma, 2 Mađara i 3 okrivljenika nepoznate nacionalnosti). Četrdeset i šest (46) predmeta odnosilo se na pojedince (39 Srba, 4 Hrvata, 1 Mađar, 1 Rom, 1 Bošnjak), dok se 30 predmeta odnosilo na skupine koje su obuhvaćale ukupno 160 pojedinaca (116 Srba, 30 Hrvata, 7 Rusina, 2 Bošnjaka, 1 Rom, 1 Mađar i 3 osobe nepoznate nacionalnosti).²⁷

U usporedbi s prethodnim godinama, opseg neriješenih postupaka za ratne zločine u 2004. godini neznatno se smanjio.

1. Prethodni postupak: uhićenja, puštanje na slobodu i podizanje optužnica

Kao i 2002. te 2003. godine, velika većina osoba uhićenih tijekom 2004. godine bili su Srbi. Tri četvrtine uhićenih Srba bili su povratnici. Više od 90% svih osoba uhićenih u 2004. pušteno je tijekom iste godine. Više od polovice njih pušteno je nakon što je državno odvjetništvo odustalo od optužbe za ratne zločine zbog nedostatka dokaza. Broj

²⁷ Zbog znatne razlike u broju postupaka protiv Srba i Hrvata, zaključci o trendovima koji se odnose na Srbe pouzdaniji su od trendova koji se odnose na Hrvate.

novih optužnica podignutih u 2004. godini znatno je smanjen u odnosu na protekle godine, a podizane su samo protiv Srba.

a. Uhićenja [vidjeti Dodatak I]. Tijekom 2004. godine, Misija je pratila 30 uhićenja zasnovanih na optužbama za ratne zločine, što predstavlja neznatno smanjenje u usporedbi s ukupnim brojem od 37 odnosno 35 iz 2003. i 2002. godine. Srbi su činili oko 83% (25 osoba) svih uhićenih a Hrvati oko 17% (5).²⁸

Unutar povećanog broja uhićenja u odnosu na 2003. godinu, 76% uhićenih Srba (19 od 25) bili su povratnici, uhićeni bilo na graničnim prijelazima ili u mjestu prebivališta te u policijskim postajama prilikom pribavljanja osobnih isprava.²⁹ Tijekom 2004. godine pušteno je na slobodu 14 od navedenih 19 uhićenih povratnika Srba (74%), nakon što se odustalo od optužbi ili su optužbe preinačene te je primijenjen oprost. Deset osoba (5 Srba i 5 Hrvata) bili su dugogodišnji stanovnici, uključujući jednog Hrvata uhićenog na temelju međunarodne tjeralice iz Bosne i Hercegovine. K tomu, jedan je Srbin uhićen nakon izručenja iz treće zemlje.

Uz to, Misiji je poznato kako je temeljem međunarodnih tjeratica u trećim zemljama uhićeno 8 Srba koji su traženi u Hrvatskoj za ratne zločine.³⁰ U tri predmeta odbijeno je izručenje, a najmanje u jednom od njih zbog zabrinutosti oko poštenog suđenja.³¹ Najmanje u jednom predmetu osoba je puštena na slobodu nakon uhićenja i pritvora od strane treće zemlje nakon što je Hrvatska tijekom postupka izručenja navela kako ne namjerava nastaviti postupak temeljem optužbi za ratne zločine.³² Drugi pojedinac je pušten na slobodu nakon što je utvrđeno da, kao državljanin treće zemlje u kojoj se nalazio u pritvoru, ne može biti izručen prema važećem zakonu.³³ Jedan Srbin izručen je iz Mađarske.³⁴

b. Puštanje na slobodu [vidjeti Dodatak II]. Tijekom 2004. godine Misija je pratila puštanje na slobodu 32 osobe (29 Srba i 3 Hrvata) koji su prethodno uhićeni temeljem optužbi za ratne zločine.³⁵ Među osobama puštenim na slobodu, 23 su bile uhićene tijekom 2004. godine.

Razlozi za puštanje na slobodu bili su trostruki:

²⁸ Tijekom 2003. godine, od 37 uhićenih osoba, 84% (31) su bili Srbi, 15% (5) Hrvati, te 1 Mađar, dok su tijekom 2002. godine, od 35 uhićenih osoba, 80% (28) činili Srbi, neznatno manje od 20% (6) Hrvati i 1 Makedonac.

²⁹ Tijekom 2003. godine, 45% Srba uhićenih bili su povratnici.

³⁰ Tri u Bosni i Hercegovini, tri u Austriji, jedan u Norveškoj. Još jedno izručenje Srbina uhićenog 2002. godine u Velikoj Britaniji ostaje neriješeno.

³¹ Austrija je odbila izručiti Vujnovića i Blanusa; Norveška je odbila izručiti Gojkovića.

³² Podkolnjak (Austrija).

³³ Lukić (BiH).

³⁴ RH protiv Vlade Tepavca [Županijski sud u Vukovaru].

³⁵ Jedna osoba dvaput je uhićena i puštena na slobodu.

a. Na slobodu je pušteno 53% osoba (17 Srba) nakon što je državno odvjetništvo odustalo od optužbi uslijed nedostatka dokaza.³⁶ To je predstavljalo povećanje u odnosu na 2002. i 2003. godinu.³⁷ Osobe puštene na slobodu bile su u pritvoru u razdoblju od jednog dana do 11 mjeseci, a prosječno 4 mjeseca. U usporedbi s prethodnim godinama, to je uključivalo 3 slučaja pogrešne identifikacije³⁸, a optužbe protiv dvije osobe već su prethodno bile odbačene, međutim tjeratica nije bila ukinuta.³⁹

b. Na slobodu je pušteno 25% osoba (8 Srba) iako će se postupci nastaviti, bilo do okončanja istrage, žalbenog postupka protiv osuđujuće presude i kazne manje od 5 godina ondje gdje se pritvor nije smatrao potrebnim, ili optužnica nije podignuta u zakonskom roku od 6 mjeseci.

c. Na slobodu je pušteno 25% osoba (3 Hrvata i 5 Srba) nakon oslobađajuće presude, uključujući jednog izručenog Srbina.

Prethodno puštanju na slobodu, oko 38% (12) osoba provelo je manje od jednog mjeseca u pritvoru, 25% (8) osoba bilo je u pritvoru između 1 i 6 mjeseci, 25% (8) osoba u pritvoru je provelo između 6 i 12 mjeseci, a otprilike 13% (4) osobe puštene je na slobodu nakon godinu dana ili više.

c. Podizanje optužnica [vidjeti Dodatak III]. Misiji je poznat jedan predmet iz 2004. godine u kojemu je državno odvjetništvo podiglo po prvi put optužnicu za ratni zločin protiv 2 osobe, obojica Srbi, što predstavlja znatno smanjenje u odnosu na 2003. godinu, kada je optužnica podignuta protiv 53 osobe.¹ Protiv dva Srbina podignuta je optužnica za *ratne zločine protiv ratnih zarobljenika*.

2. Suđenja/ponovna suđenja [Dodatak IV i V]

Tijekom 2004. godine Misija je pratila ukupno 34 suđenja² koja su obuhvaćala ukupno 108 osoba (83 Srbina, 13 Hrvata, 7 Rusina, 1 Mađar, 1 Rom i 3 osobe nepoznate nacionalnosti).³ U tom ukupnom broju također je obuhvaćeno 14 ponovnih suđenja koja

³⁶ To se odnosilo na jednu osobu, Sailovića, protiv kojega je, premda mu je izrečena osuđujuća presuda za ratne zločine, utvrđeno nakon uhićenja kako je pogrešno optužen te osuđen umjesto druge osobe s istim imenom.

³⁷ Tijekom 2003. godine, 40% (12 od 30) osoba pušteno je na slobodu zbog prekida postupka, a tijekom 2002. godine oko 20% (10 od 51).

³⁸ Nikola Potkonjak i Zdravko Novaković [Županijski sud u Šibeniku]; Petar Sailović [Županijski sud u Vukovaru].

³⁹ Radovan Pikula [Županijski sud u Dubrovniku]; Dragoslav Bunčić [Županijski sud u Bjelovaru].

¹ RH protiv Stojana Vujića i Dobrivoja Pavkovića [Županijski sud u Bjelovaru] članak 122. Tijekom 2004. godine, druge osobe prethodno optužene unutar skupnih predmeta ponovno su optužene individualno. U ovom izvješću Misija nije obuhvatila te optužnice kao nove.

² Najveći broj suđenja vođen je u Vukovaru (8 suđenja). Sljedeći najveći broj vođen je u Osijeku (6) i Zadru (5).

³ Tijekom 2003. godine, Misija je pratila 34 suđenja koja su obuhvaćala 101 osobu (84 Srba, 14 Hrvata, 1 Bošnjaka i 1 Roma) te tijekom 2002. godine, ukupno 34 suđenja koja su obuhvaćala 115 osoba (90 Srba, 22 Hrvata, 2 Bošnjaka i 1 Mađar).

su uslijedila nakon odluka Vrhovnog suda o preinačenju prvostupanjske presude ili povodom zahtjeva okrivljenika za ponovnim suđenjem nakon njihova uhićenja te nakon donošenja osuđujućih presuda u odsutnosti. U znatno smanjenom broju u odnosu na 2003. godinu, tri sudska postupka (protiv ukupno 16 Srba) vođena su potpuno u odsutnosti.⁴ Četiri sudska postupka vođena su djelomično u odsutnosti, uz nazočnost pojedinih okrivljenika, uključujući predmet u kojemu je vođeno suđenje protiv jednog nazočnog okrivljenika i 17 drugih osoba (svi srpske nacionalnosti) u odsutnosti.⁵ Dok je samo neznatno više od 20% suđenja vođeno u odsutnosti, gotovo polovici svih okrivljenika sudilo se u odsutnosti,⁶ velikoj većini njih u nekoliko velikih skupnih suđenja vođenih na Županijskom sudu u Vukovaru kao i manjim sudskim procesima na Županijskom sudu u Zadru. K tomu, najmanje u jednom predmetu suđenje je vođeno po drugi put potpuno u odsutnosti na Županijskom sudu u Vukovaru, nakon što je Vrhovni sud preinačio raniju osuđujuću presudu donesenu u odsutnosti.⁷

a. Presude – osuđujuće presude/oslobađajuće presude/odbačene optužbe [vidjeti Dodatak VI, VII, VIII]

Tijekom 2004. godine, okončano je 24 suđenja koja su obuhvatila 47 osoba (42 Srba, 4 Hrvata i 1 Mađar).⁸ Tim ukupnim brojem obuhvaćeno je i 9 ponovnih suđenja.

Rezultati suđenja bili su sljedeći: 30 osoba (28 Srba, 1 Hrvat, 1 Mađar) proglašeno je krivima⁹, a 12 osoba (9 Srba, 3 Hrvata) je oslobođeno.¹⁰ Suđenja još petorici (5) Srba okončana su nakon što je državno odvjetništvo odustalo od optužbe.

⁴ RH protiv Dragora i Milana Opačića [Županijski sud u Zadru]; RH protiv Dušana Škorića, Bogdana Milanka, Siniše Bogunovića i Bore Milanka [Županijski sud u Zadru]; RH protiv Zlatana Kulića i 9 ostalih («Bapska» skupina) [Županijski sud u Vukovaru]. Tijekom 2003. godine, 9 suđenja protiv 29 osoba, uglavnom Srba, vođeno je potpuno u odsutnosti.

⁵ RH protiv Ilije Vorkapića (predmet «Lovas») [Županijski sud u Vukovaru]. Drugi primjeri uključuju RH protiv Davora Tosića [Županijski sud u Zadru] (suđenje protiv jednog nazočnog okrivljenika i jednog u odsutnosti); RH protiv Jovana Čurčića i drugih («Borovo skupina») [Županijski sud u Vukovaru] (suđenje protiv 5 nazočnih okrivljenika i 3 u odsutnosti); RH protiv Milana Stankovića i drugih («Mikluševačka skupina») [Županijski sud u Vukovaru] (suđenje protiv 10 nazočnih okrivljenika i 17 u odsutnosti).

⁶ Od 55 okrivljenika kojima se sudilo u odsutnosti tijekom 2004. godine, 47 su bili Srbi, 3 Hrvati, 1 Rusin, 1 Rom i 3 nepoznate nacionalnosti.

⁷ RH protiv Zlatana Kulića i 9 drugih («Bapska » skupina).

⁸ Jedno suđenje okončano je odlukom temeljenom na članku 308., stavak 1. Zakona o kaznenom postupku nakon što je državno odvjetništvo odustalo od optužbe prije suđenja.

⁹ Svih 30 osoba osuđenih tijekom 2004. godine osuđeno je za *ratne zločine protiv civilnog pučanstva*.

¹⁰ Većina okončanih suđenja rezultirala je osuđujućim presudama, oslobađajućim presudama ili odustajanjem od optužbi protiv svih okrivljenika. Međutim, u 4 suđenja izdane su različite presude u istom predmetu. RH protiv Nikole Ivankovića i Enesa Viteškića, («Paulin Dvor») [Županijski sud u Osijeku] (1 osuđujuća i 1 oslobađajuća presuda); RH protiv Stojana Pavlovića i drugih («skupina Popovac») [Županijski sud u Osijeku] (3 osuđujuće presude, protiv jednog okrivljenika optužbe odbačene/amnestiran); RH protiv Jovana Čurčića i drugih («skupina Borovo») [Županijski sud u Vukovaru] (6 osuđujućih presuda (3 u odsutnosti), 2 oslobađajuće presude); RH protiv Zlatana Kulića i drugih («skupina Bapska») [Županijski sud u Vukovaru] (9 osuđujućih presuda donesenih u odsutnosti, protiv jednog okrivljenika optužbe odbačene).

Na osnovi 42 presude, opća stopa osuđujućih presuda bila je 71%, što predstavlja smanjenje u odnosu na 2003. godinu.¹¹ Promatrano s aspekta etničkog podrijetla okrivljenika, osuđujuće presude izrečene su protiv 75% Srba (28 od 37), dok je krivima proglašeno 25% Hrvata (1 od 4).¹² Tijekom 2004. godine Srbi su činili 93% osoba (28 od 30) kojima su izrečene osuđujuće presude, te 88% osoba (37 od 42) kojima su izrečene oslobađajuće ili osuđujuće presude¹³. Hrvati su činili oko 3% (1 od 30) svih osoba kojima su izrečene osuđujuće presude, te 9% (4 od 42) osoba kojima su izrečene oslobađajuće ili osuđujuće presude.¹⁴

Polovici Srba (14 od 28) proglašeni krivima izrečene su osuđujuće presude u odsutnosti od strane dva suda.¹⁵ Iako je to još znatan broj, on također predstavlja i značajno smanjenje u odnosu na 2003. godinu.¹⁶ Više od polovice osoba kojima je izrečena osuđujuća presuda (16 od 30, svi srpske nacionalnosti) osuđeno je na kazne manje od propisanog minimuma od pet godina,¹⁷ što predstavlja znatno povećan postotak u odnosu na prethodne godine.¹⁸ Kazne su se kretale u rasponu od niskih, u trajanju od jedne i pol godine, do visokih od petnaest godina, uz srednju kaznu od tri godine. Prosječna kazna iznosila je oko 5 i pol godina, što predstavlja smanjenje u odnosu na prethodne godine.¹⁹

Okončano je devet ponovnih suđenja koja su obuhvaćala 18 Srba. Ona su vođena bilo slijedom odluka Vrhovnog suda o preinačenju prethodne odluke te vraćanju predmeta na prvostupanjski sud (pet predmeta koji su obuhvaćali 14 Srba)²⁰ ili slijedom zahtjeva okrivljenika za novim suđenjem nakon prethodno donesene osuđujuće presude u

¹¹ Tijekom 2003. i 2002. godine, opća stopa osuđujućih presuda bila je 90% (na temelju 41 presude) odnosno 67% (na temelju 77 presuda).

¹² K tomu, osuđen je 1 Mađar. Tijekom 2003. godine osuđeno je 94% Srba (30 od 32) te 71% Hrvata (5 od 7). Tijekom 2002. godine proglašeno je krivima 83% Srba (47 od 57) i 18% Hrvata (3 od 17).

¹³ Tijekom 2003. godine, Srbi su činili oko 81% osuđenih osoba (30 od 37) te 78% osoba (32 od 41) kojima su izrečene osuđujuće ili oslobađajuće presude.

¹⁴ Tijekom 2003. godine, Hrvati su činili oko 13.5% svih osuđenih osoba (5 od 7) te 17% (7 od 41) osoba kojima su izrečene oslobađajuće ili osuđujuće presude.

¹⁵ RH protiv Milana i Dragora Opačića [Županijski sud u Zadru]; RH protiv Mladena Maksimovića, Dragana Savića, Jovice Vučenića («skupina Borovo») [Županijski sud u Vukovaru] te RH protiv Zlatana Kulića i 8 drugih («skupina Bapska») [Županijski sud u Vukovaru].

¹⁶ Tijekom 2003. i 2002. godine, 90% odnosno 60% Srba osuđeno je u odsutnosti.

¹⁷ RH protiv Tihomira Drajića (3 godine) [Županijski sud u Bjelovaru]; RH protiv Rajka Jankovića (4 godine) [Županijski sud u Šibeniku]; RH protiv Ivanke Savić (4 ½ godine) [Županijski sud u Vukovaru]; RH protiv Stojana Pavlovića, Đure Urukala i Branka Berberovića («skupina Popovac») (2 ½ godine, 2 godine, 2 mjeseca i 1 ½ godina) [Županijski sud u Osijeku]; RH protiv Zlatana Kulića 4 godine, Nikole Teodorovića 3 godine, Miodraga Simeunovića 3 godine, Rajka Miloševića 3 godine, Ranka Šljubura 3 godine, Drage Vučkovića 4 godine, Mihajla Mijatovića 3 godine, Gorana Mijatovića 3 godine, Radojka Radmilovića 3 godine («skupina Bapska») [Županijski sud u Vukovaru] (sve u odsutnosti).

¹⁸ Tijekom 2003. i 2002. godine, protiv otprilike 5% odnosno 25% osuđenih osoba izrečene su kazne manje od minimalnih.

¹⁹ Tijekom 2003. godine, prosječna kazna iznosila je otprilike 9 godina (temeljeno na 37 osuđujućih presuda).

²⁰ RH protiv Save Gagule [Županijski sud u Bjelovaru]; RH protiv Tihomira Drajića [Županijski sud u Bjelovaru]; RH protiv Nikole Cvjetičanina [Županijski sud u Gospiću]; RH protiv Zorane Banić [Županijski sud u Zadru]; RH protiv Zlatana Kulića i drugih («skupina Bapska») [Županijski sud u Vukovaru].

odsutnosti (4 predmeta koji su obuhvaćali 4 Srba).²¹ Ponovna suđenja tijekom 2004. godine rezultirala su puštanjem okrivljenika na slobodu bilo temeljem oslobađajućih presuda ili odbačenih optužbi protiv 66% okrivljenika kojima su prethodno izrečene osuđujuće presude, uključujući jednu osobu izručenu iz treće zemlje.²² Stopa oslobađanja nakon ponovnog suđenja znatno se povećala u odnosu na 2003. i 2002. godinu, pobuđujući znatnu sumnju u valjanost nekih prethodnih osuđujućih presuda.²³

b. Duljina postupaka

Tijekom 2004. godine, oko jedna petina od 24 suđenja privedena je kraju za manje od mjesec dana. Jedna trećina okončana je za jedan do šest mjeseci, otprilike jedna trećina okončana je za šest do dvanaest mjeseci, 1 suđenje trajalo je više od godinu dana, a 2 suđenja trajala su više od dvije i pol godine.

Kao i u 2003. godini, neki prvostupanjski sudovi nisu dostavili pisane presude u zakonski propisanom roku, odnosno 2 mjeseca nakon što je presuda izrečena. Odgode su trajale do 14 mjeseci.²⁴ Takve odgode ometaju pravo osuđenika na pravovremeno podnošenje žalbe te su posebno zabrinjavajuće onda kada osuđenici ostaju u pritvoru tijekom žalbenog postupka. Misija je također uočila odgode vezane uz početak ponovnih suđenja od strane županijskih sudova nakon što je Vrhovni sud prihvatio žalbu i vratio predmet na ponovni postupak.²⁵ K tomu, zamijećene su znatne odgode vezano uz zakazivanje ročišta u suđenjima koja su u tijeku.²⁶

²¹ RH protiv Dane Serdara [Županijski sud u Gospiću]; RH protiv Momčila Grbića [Županijski sud u Gospiću]; RH protiv Vlade Tepavca [Županijski sud u Vukovaru]; RH protiv Ivanke Savić [Županijski sud u Vukovaru].

²² Četiri ponovna suđenja okončana su oslobađajućim presudama protiv 4 Srba kojima su prethodno izrečene osuđujuće presude: RH protiv Vlade Tepavca [Županijski sud u Vukovaru] (izručen iz Mađarske); RH protiv Save Gagule [Županijski sud u Bjelovaru]; RH protiv Nikole Cvjetičanina [Županijski sud u Gospiću] te RH protiv Dane Serdara [Županijski sud u Gospiću], dok su 2 ponovna suđenja okončana odustajanjem od optužbi protiv 2 Srbina: RH protiv Momčila Grbića [Županijski sud u Gospiću]; RH protiv Dragoljuba Savica u odsutnosti, «skupina Bapska» [Županijski sud u Vukovaru].

²³ Tijekom 2003. i 2002. godine, stopa oslobađajućih presuda na ponovnim suđenjima donesenih protiv osuđenika kojima su prethodno izrečene osuđujuće presude iznosila je 33% odnosno 55%.

²⁴ RH protiv Dane Milovića [Županijski sud u Šibeniku] (usmena presuda izrečena u siječnju 2004. godine, pisana presuda uručena u ožujku 2005. godine); RH protiv Rajka Jankovića [Županijski sud u Šibeniku] (usmena presuda izrečena u svibnju 2004. godine, pisana presuda uručena u ožujku 2005. godine); RH protiv Miodraga Balinta [Županijski sud u Osijeku] (usmena presuda izrečena u ožujku 2004. godine, pisana presuda uručena u rujnu 2004. godine); RH protiv Enesa Viteskića i Nikole Ivankovića [Županijski sud u Osijeku] (usmena presuda izrečena u travnju 2004. godine, pisana presuda uručena u studenom 2004. godine); RH protiv Stojana Pavlovića i drugih («skupina Popovac») [Županijski sud u Osijeku] (usmena presuda izrečena u travnju 2004. godine, pisana presuda uručena u rujnu 2004. godine).

²⁵ Na primjer, u predmetu «virovitičke skupine», Vrhovni sud je preinačio presudu i vratio predmet na ponovno suđenje u studenom 2003. godine, međutim, do travnja 2005. godine ponovno suđenje još nije započelo (očekuje se odgovor Županijskom sudu od strane Ministarstva obrane o pitanjima koja se odnose na dokaze). I Kž-238/02-8. Također, u predmetu «Baranja II», Vrhovni sud je preinačio presudu i vratio predmet na ponovno suđenje u svibnju 2003. godine, ali do travnja 2005. godine ponovno suđenje još nije započelo. I Kž-589/02.

²⁶ Na primjer, u predmetu RH protiv Mihajla Hrastova, drugo ponovno suđenje započelo je na Županijskom sudu u Karlovcu u rujnu 2004. godine. Nakon tri dana, suđenje je prekinuto do ožujka 2005. godine zbog

3. Žalbe [vidjeti Dodatak IX]

a. Odluka o žalbi

Tijekom 2004. godine Misija je pratila 40 predmeta u kojima se čeka odluka o žalbi uloženoj Vrhovnom sudu na prvostupanjske presude koje obuhvaćaju 108 pojedinaca (74 Srbina, 28 Hrvata, 3 Bošnjaka, 1 Mađara, 1 Roma).²⁷ U devet neriješenih predmeta suđenja svim optuženim (41 Srbin, 1 Hrvat i 1 Bošnjak) vođeno je u odsutnosti. Ti predmeti potjecali su sa županijskih sudova u Zadru, Vukovaru i Osijeku.

Tijekom 2004. godine Vrhovni sud donio je odluke o žalbama koje su se odnosile na 28 pojedinaca (9 Srba, 17 Hrvata, 1 Bošnjak i 1 Rom) u 13 predmeta, od kojih je jedan vođen potpuno u odsutnosti. Vrhovni sud poništio je prvostupanjske presude i vratio predmet na ponovno suđenje u otprilike 55% žalbi (15 žalbi koje su uključivale 2 Srbina i 13 Hrvata),²⁸ što predstavlja povećanje u odnosu na 2003. godinu.²⁹ Kao i tijekom prethodnih godina, prvenstveni razlog za vraćanje predmeta u ponovni postupak bio je taj što je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio činjenično stanje. [Vidjeti odjeljak B.VI.3.a u daljem tekstu]. U veljači 2005. godine Vrhovni sud je ukinuo osuđujuće presude donesene krajem 2004. godine od strane županijskih sudova u Osijeku i Vukovaru prihvativši žalbe sedmorice okrivljenika srpske nacionalnosti.³⁰ Vrhovni sud je potvrdio oko 45% presuda (13 žalbi koje su obuhvaćale 7 Srba, 4 Hrvata, 1 Bošnjaka, 1 Roma).³¹ U tri žalbe u kojima su presude potvrđene, Vrhovni sud je smanjio kaznu,³² a u dvije je žalbe povisio kaznu.³³

pribavljanja svjedočenja putem međunarodne pravne pomoći. U ožujku je ročište prekinuto na neodređeno vrijeme temeljem zahtjeva okrivljenika u kojemu tvrdi kako je psihički nesposoban za suđenje.

²⁷ K tomu, Misija je također pratila ograničen broj žalbi podnesenih od strane okrivljenika protiv kojih su prekvalificirane optužbe za ratne zločine te primijenjen Zakon o općem oprost.

²⁸ Vrhovni sud je prihvatio žalbe dva okrivljenika, preinačivši 2 osuđujuće presude (2 Srbina) (Drajić i Karan) te tri žalbe državnog odvjetništva, preinačivši 13 oslobađajućih presuda (13 Hrvata) (Hrastov, "bjelovarska skupina", "Lora").

²⁹ Tijekom 2003. i 2002. godine, stopa preinačenja presuda iznosila je 50% odnosno 95%.

³⁰ U predmetu RH protiv Milana Stojisavljevića, K-89/03 [Županijski sud u Osijeku], Vrhovni sud je preinačio presudu i vratio predmet na ponovno suđenje 1. veljače 2005. godine; u predmetu RH protiv Jovana Čurčića i 5 drugih («skupina Borovo») K-44/03 [Županijski sud u Vukovaru], Vrhovni sud je preinačio presudu i vratio predmet na ponovno suđenje, KŽ-1076/04-5, od 23. veljače 2005.

³¹ Vrhovni sud je, prema tome, odbacio 11 žalbi podnesenih od strane okrivljenika protiv osuđujućih presuda u 7 predmeta (Abdić, Vučković, "skupina Gospić" (Norac, Orešković, Grandić), Banić, Savić, Jovanović i «skupina Koprivna» (Živković, Stojčić i Miljković).

³² RH protiv Zorane Banić [Županijski sud u Zadru] I Kž 901/04-7, od 14. prosinca 2004. godine; RH protiv Mirka Vučkovića [Županijski sud u Sisku] IKž 446/04-3, od 5.10.2004.; RH protiv Fikreta Abdića [Županijski sud u Karlovcu] žalba trećeg stupnja.

³³ RH protiv Price i Tomića, I Kž 629/03-3.

b. Duljina postupaka

Tijekom 2004. godine, u 12 riješenih žalbi, Vrhovni sud donio je odluku unutar 6 mjeseci za jednu četvrtinu žalbi, unutar godinu dana za drugu četvrtinu, unutar 18 mjeseci za treću četvrtinu i unutar 20 do 27 mjeseci za posljednju četvrtinu.

Tijekom 2004. godine Vrhovni sud je u nekim predmetima prekoračio tromjesečno zakonsko ograničenje³⁴ za odlučivanje o žalbi u slučaju kad se okrivljenici nalaze u pritvoru, uz odgode koje su trajale do 18 mjeseci.³⁵ Uz to su na Vrhovnom sudu zabilježene odgode u trajanju od gotovo četiri godine u predmetima u kojima okrivljenici nisu bili u pritvoru, ali su im izrečene osuđujuće presude i kazne manje od pet godina³⁶, oslobađajuće presude uz podnošenje žalbe od strane državnog odvjetništva³⁷ ili osuđujuće presude u odsutnosti dok su oni ostali na slobodi.³⁸ Tako duge odgode pobuđuju zabrinutost u pogledu poštenog suđenja, poput one upućene od strane Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Camasso protiv Republike Hrvatske*. [Vidjeti odjeljak A.V. u gornjem tekstu] .

II. ČINJENJA KOJA OBILJEŽAVAJU RATNE ZLOČINE I GENOCID

Misija je na temelju promatranja suđenja zamijetila kako postoji razlika na osnovi etničkog podrijetla u radnjama koja se stavljaju na teret kao ratni zločin. Protiv velikog broja Srba podižu se optužnice za širok opseg činjenja, dok se protiv ograničenog broja Hrvata podižu optužnice gotovo isključivo kad su u pitanju ubojstva. Čini se kako hrvatsko pravosuđe primjenjuje širu definiciju genocida za koji su samo Srbima izrečene osuđujuće presude od one koja se općenito nalazi u međunarodnom humanitarnom pravu ili koju primjenjuje Haški tribunal.

³⁴ Članak 409. Zakona o kaznenom postupku iz 2003. godine propisuje kako je Vrhovni sud obvezan donijeti odluku u roku od 3 mjeseca nakon što zaprimi spis od prvostupanjskog suda u slučaju kad su okrivljenici u pritvoru.

³⁵ U predmetu RH protiv Željka Price i drugih, u kojem je osuđujuća presuda donesena u travnju 2003. godine, Vrhovni sud je donio odluku o potvrdi osuđujuće presude te povećanju kazne 5.10.2004. godine, iako ona nije zaprimljena do ožujka 2005. godine. I Kž 629/03-3. U predmetu RH protiv Stokana Sekanića, presuda Županijskog suda u Osijeku izrečena je 22.7.2004. godine, K-14/04, očekuje se odluka Vrhovnog suda o žalbi.

³⁶ U predmetu Đorđa Miljkovića iz "tovarničke skupine", žalba koju je okrivljenik uložio u travnju 2002. godine Županijskom sudu u Vukovaru protiv osuđujuće presude čeka na rješavanje 3 godine. K-42/01.

³⁷ Na primjer, u predmetu RH protiv Save Grulovića, žalba državnog odvjetništva protiv oslobađajuće presude čeka na rješavanje od 27. veljače 2001. godine, odnosno, 50 mjeseci. K 84/00. U predmetu RH protiv Željka Bjedova, žalba državnog odvjetništva iz srpnja 2001. godine protiv oslobađajuće presude čeka na rješavanje 45 mjeseci. K-1/2001. U predmetu RH protiv Boška Macure, žalba državnog odvjetništva protiv oslobađajuće presude čeka na rješavanje od 13. siječnja 2003. godine, odnosno, 27 mjeseci. K-13/00. U predmetu "bjelovarske skupine", Vrhovni sud odlučio je u travnju 2004. godine o žalbi državnog odvjetništva uloženoj u siječnju 2002. godine, odnosno nakon 27 mjeseci. I Kž 111/02-7. U predmetu Jagličić, žalba državnog odvjetništva podnesena u veljači 2003. godine, čeka na rješavanje od travnja 2005. godine, odnosno 26 mjeseci. KT-56/92-94.

³⁸ Na primjer, u predmetu "Batina", žalba okrivljenika uložena u lipnju 2002. godine protiv osuđujuće presude donesene u odsutnosti čeka na rješavanje na Vrhovnom sudu 34 mjeseca (stanje iz travnja 2005. godine). K-109-96.

1. Ratni zločini protiv civilnog pučanstva

Velika većina suđenja za ratne zločine koja su okončana tijekom 2003. i 2004. godine odnosila se na zločine koji su bili kvalificirani kao ratni zločini protiv civilnog stanovništva. To kazneno djelo može se počinuti, između ostalog, izdavanjem naloga ili neposrednim počinjenjem «napada na civile», «ubojstava», «mučenja», «nečovječnog postupanja», «primjene mjera zastrašivanja i terora» i «bezrazložnog uništavanja imovine».³⁹ Većini okrivljenika izrečene su osuđujuće presude za «nečovječno postupanje» ili «uporabu mjera zastrašivanja i terora». Neka kaznena djela uključivala su «uništavanje (većinom civilne) imovine», a u jednom je predmetu utvrđeno kazneno djelo «pljačke». U nekoliko predmeta optužbe su uključivale «istjerivanje» ograničenog broja osoba iz ograničenog zemljopisnog područja. Tijekom 2003. i 2004. godine sudovi su u svega nekoliko predmeta donijeli osuđujuće presude protiv okrivljenika za ponašanje koje je uključivalo «ubojstva».

Srbi su kazneno gonjeni te su im izricane osuđujuće presude za ratne zločine protiv civilnog pučanstva za čitav niz kaznenog ponašanja koje je gore poblizje navedeno, uz veliku većinu osuđujućih presuda zasnovanih na tjelesnom ili psihološkom zlostavljanju. U usporedbi s tim, Hrvati su kazneno gonjeni gotovo isključivo za ponašanje koje je uključivalo ubojstva.⁴⁰

a. Neljudsko postupanje

Primjeri ponašanja koje je utvrđeno kao neljudsko postupanje te je kao takvo prema Vrhovnom sudu i prvostupanjskim sudovima predstavljalo ratne zločine protiv civilnog pučanstva uključuju:

- premlaćivanje uhićenog civila drvenim štapom uslijed čega mu je slomljeno pet rebara, zajedno s prijetnjom drugom civilu.⁴¹
- jedna civila osoba pretučena gumenom palicom⁸²
- uhićene dvije civilne osobe i pretučene gumenom palicom, što je uzrokovalo slomljen lakat kod jedne oštećene osobe, u kombinaciji s pokušajima da ih se prisili na priznavanje nečega što nisu učinili⁸³

³⁹ Članak 120. Kaznenog zakona iz 1993. godine.

⁴⁰ Prema saznanjima Misije, sve od 31 predmetne optužbe protiv Hrvata optuženih za ratne zločine počinjene protiv Srba od 1991. godine uključivale su ubojstva Srba (u jednom predmetu sud nije slijedio optužnicu te je prekvalificirao zločin u tjelesno zlostavljanje).

⁴¹ Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu Županijskog suda u Osijeku protiv Stjepana Petreševa, Mađara, I Kž-223/02-3, od 17.12.2003. godine.

⁸² Vrhovni sud potvrdio je osuđujuću presudu Županijskog suda u Vukovaru protiv Slobodana Gojkovića, Srbina, I Kž – 303/03-5, od 15. srpnja 2003. godine, povećavajući kaznu s 2 na 3 godine.

⁸³ Županijski sud u Osijeku osudio je Milana Stojisavljevića, Srbina, K-89-03-166, od 16. srpnja 2004. godine; Vrhovni sud je poništio presudu 1. veljače 2005. godine i naložio ponovno suđenje.

b. Zastrășivanje i teroriziranje

Vrhovni sud je 2004. godine potvrdio osuđujuću presudu Źupanijskog suda u Vukovaru zaključivši, između ostaloga, kako zahtjev Ivanke Savić, Srpkinje, upućen ženi «da se brine za nju i kuha joj dok joj se ona obraćala kao sluškinji», ima obilježja ratnog zločina protiv civilnog pućanstva⁸⁴.

c. Uništavanje imovine/pljačka

Primjeri činjenja koja se smatraju uništavanjem imovine i pljačkom u okviru ratnih zločina protiv civilnog pućanstva uključuju sljedeće:

- podmetanje požara u šest kuća i/ili majura smatralo se uništavanjem imovine⁸⁵
- odnošenje plahti za krevet, kuhinjskog posuđa, budilice i stolčića na kolicima iz kuća dvoje civila smatralo se pljačkom⁸⁶

d. Izgon

U predmetu «Popovac», Źupanijski sud u Osijeku osudio je srpske okrivljenici za protjerivanje nesrpskog pućanstva u selu.⁸⁷ Sud je utvrdio kako su okrivljenici, kao pripadnici «teritorijalne obrane» s namjerom onemogućavanje ostanka nesrpskom pućanstvu te izгона nesrpskog pućanstva kako bi se stvorilo etnički čisto srpsko područje, fizički i mentalno zlostavljali, ispitivali, tukli i mućili nesrpsko pućanstvo. Kao rezultat toga, većina nesrpskog pućanstva bila je prisiljena napustiti svoje domove i pobjeći iz sela.

e. Ubojstva

Primjeri vrste i razmjera ubojstava za koje su prvostupanjski sudovi utvrdili da čine ratne zloćine protiv civilnog pućanstva uključuju:

- smrt 19 civila koja je uslijedila nakon što je okrivljenik bacio na njih rućne bombe i pućao s automatskom pućkom u kuću u kojoj su civili našli utoćište⁸⁸
- okrivljenik je prenio naredbu svojoj topnićkoj jedinici da granatira grad Vukovar što je uzrokovalo smrt i ranjavanje brojnih civila te uništenje privatne imovine, kulturnih i religijskih spomenika.⁸⁹

⁸⁴ I KZ 429/04-3, od 8. rujna 2004. godine, Savić je proglašena krivom i po dvije dodatne osnove.

⁸⁵ Źupanijski sud u Sisku osudio je Mirka Vućkovića, Srbina, 29. ožujka 2004. godine, K-32/03

⁸⁶ RH protiv Ivanke Savić, Źupanijski sud u Vukovaru donio je osuđujuću presudu na osnovi ove i još dvije procjene, što je potvrdio Vrhovni sud, I KZ 429/04-3, 8. rujna 2004. godine

⁸⁷ K-41/03-193, 8. travnja 2004. godine

⁸⁸ U predmetu «Paulin dvor» Źupanijski sud u Osijeku je osudio Nikolu Ivankovića, Hrvata, K-18/03-418, 8. travnja 2004. godine

⁸⁹ Źupanijski sud u Vukovaru osudio je Źarka Tkalćevića, Hrvata, pripadnika JNA. K-38/99, 11. travnja 2001. godine. Potvrđeno od strane Vrhovnog Suda I Kž-533/01-5, 19. studenog 2003. godine

- okrivljenik je prenio naredbu svojoj topničkoj jedinici da granatira grad Osijek što je uzrokovalo smrt i ranjavanje brojnih civila te uništenje kulturnih i religijskih spomenika.⁹⁰
- trojica okrivljenika naredili su nekolicini vojnika da prevezu i ubiju barem 10 zatočenih civila; trojica okrivljenika naredili su četvrtom okrivljeniku da ubije barem 19 Srba i Hrvata zatočenih u vojarni, što je četvrti okrivljenik i učinio, a dva su okrivljenika naredila trećem okrivljeniku da ubije tri pojedinca što je treći okrivljenik i učinio; jedan okrivljenik je ubio jednu ženu.⁹¹

2. Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika

Za sljedeće je primjere utvrđeno da čine djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika⁹²

- izricanje prijetnji zarobljenicima i nanošenje udaraca šestorici zarobljenika Hrvata s bejbolskom palicom⁹³
- uhićenje trojice Hrvata te udaranje i šutiranje ta tri zatvorenika, zadavanje udaraca pištoljima, stavljanje pištolja i noževa u njihova usta i pod njihove vratove, prisiljavajući ih da izjave pred televizijskim kamerama iz Srbije kako su bili poslani ubijati srpske obitelji⁹⁴

3. Genocid

U hrvatskom zakonu je u većoj mjeri ponovljena definicija genocida sadržana u članku 2. Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine.⁹⁵ Međutim, definicija iz Konvencije je proširena te uključuje «nasilno raseljavanje pučanstva»⁹⁶

⁹⁰ Županijski sud u Osijeku osudio je Miloša Lončara, Srbina, u lipnju 2002. godine, K-18/02-110. Potvrđeno od strane Vrhovnog suda u kolovozu 2003. godine.

⁹¹ Predmet "Gospićka skupina" Županijskog suda u Rijeci K 11/01, 24. ožujka 2003. godine, potvrđeno od strane Vrhovnog suda I Kž 985/03-9, 2. lipnja 2004. godine

⁹² Članak 122 Kaznenog zakona iz 1993. godine između ostaloga zabranjuje ubijanje, mučenje ili nehumano postupanje s ratnim zarobljenicima.

⁹³ Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu Županijskog suda u Bjelovaru protiv Rade Vrge, Srbina i povećao kaznu. I Kž – 592/02-8, 8. siječnja 2003. godine.

⁹⁴ Županijski sud u Osijeku osudio je Stokana Sekanića, Srbina, K-14/04-149, 22. srpnja 2004. godine, nakon uložene žalbe čeka se rješenje.

⁹⁵ Članak 119 Kaznenog zakona iz 1993. godine zabranjuje ubijanje, nanošenje tjelesnih ozljeda ili nasilno raseljavanje pučanstva s namjerom uništenja cijele ili dijela nacionalne, etničke, rasne ili vjerske skupine.

⁹⁶ Nekoliko domaćih sudova (vidjeti npr. *Njemačka protiv Kušljica* BGH 21/2001) presudilo je kako nasilni progon, ili «etničko čišćenje» s nekog područja nije samo po sebi genocid ali se u određenim okolnostima može smatrati kako je počinjen genocid ako se koristi kao metoda za sustavno uništenje. U predmetu *Tužiteljstvo protiv Karadžića i Mladića*, Sudbeno vijeće Haškog tribunala opisalo je «etničko čišćenje» kao mogući oblik genocida. «...sudbeno vijeće smatra kako se mora detaljnije usredotočiti na analizu namjere «da se uništi cijela ili dio nacionalne, etničke rasne ili vjerske skupine». Za sada, s obzirom da razmatra zapovjednu odgovornost, mora provesti svoja ispitivanja kako bi otkrilo da li način postupanja na osnovi kojeg je ovo utvrđeno, naime «etničko čišćenje», sveukupno gledajući, otkriva takvu genocidnu namjeru.» *Revizija optužnica od strane Sudbenog vijeća prema Pravilu 61. Pravilnika o postupku i dokazima*, strana 52, 11. srpnja 1996. godine.

U siječnju 2004. godine, Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu Županijskog suda u Osijeku protiv 4 Srbina za genocid (predmet «Koprivna»⁹⁷). Prvostupanjski sud je utvrdio kako su okrivljenici, zajedno i u suglasnosti s nepoznatim pripadnicima srpskih paravojskih formacija, s namjerom onemogućavanja života Hrvata i ostalog nesrpskog pučanstva, sudjelovali u uhićenju i prevoženju 23 Hrvata na «slobodnu teritoriju» Hrvatske.

Misija je upoznata s ukupno 4 predmeta koja su sva suđena pred Županijskim sudom u Osijeku i u kojima je 13 okrivljenika bilo proglašeno krivima za genocid. U tri od 4 predmeta uložena je žalba i sve su presude potvrđene od strane Vrhovnog suda 1994., 1997. odnosno 2004. godine. Vrhovni sud je potvrdio osuđujuće presude koje su uključivale izgon ograničenog broja Hrvata (1 Hrvat⁹⁸, 23 Hrvata⁹⁹, neutvrđen broj Hrvata¹⁰⁰) iz samo jednog sela ili drugog ograničenog područja u kombinaciji sa zastrašivanjem, prijetnjama i/ili oduzimanjem imovine Hrvatima, ali ne i ubojstva. U jednom predmetu je činjenje koje je smatrano genocidom uključivalo ubojstvo 24 osobe.¹⁰¹

U svibnju 2004. godine, Županijski sud u Vukovaru započeo je sa suđenjem protiv 23 Srbina, 11 Rusina i jednog Roma, koji su 1996. godine bili optuženi za počinjenje genocida jer su ubijali, tukli i zastrašivali nesrpsko pučanstvo 1991. i 1992. godine (predmet «Mikluševci»). U optužnici se navodi kako je rezultat tih radnji bilo protjerivanje iz sela oko 100 nesrpskih stanovnika, uglavnom Rusina.¹⁰²

Sudovi i državni odvjetnici na različite su načine kvalificirali «izgone» u cilju procesuiranja ratnih zločina. Na primjer, Županijski sud u Osijeku je u predmetu «Popovac» u travnju 2004. godine kvalificirao izgon ograničenog broja osoba koje nisu Srbi, kao ratni zločin protiv civilnog pučanstva, dok je u predmetu «Koprivna» ovaj sud kvalificirao izgon ograničenog broja osoba koje nisu Srbi kao genocid.

⁹⁷ I Kž – 865/01-3, 14. siječnja 2004. godine

⁹⁸ Predmet «Kozlina», K 50/96-30. U travnju 1999. godine, Županijski sud u Osijeku je osudio Mirka Kozlinu na 10 godina zbog genocida, jer je počinio sljedeća djela: u proljeće 1992. godine, nakon što se preselio u kuću Dragice Čuljak...te oduzeo svu njezinu imovinu...izbacio je Dragicu Čuljak iz njezine kuće te joj prijetio oružjem. Okrivljenik je 3. listopada 1992. godine, naoružan...prijetio Dragici Čuljak i obitelji Danijela Totha kako bi im oduzeo traktor i prikolicu. Nakon toga, ...otišao je u vinograd i prijetio kako će na njih baciti ručnu bombu. Neutvrđenog je datuma u listopadu 1993. godine...okrivljenik prijetio spomenutoj obitelji sljedećim riječima: «sve ćemo vas Hrvate poklati i istjerati vas iz vaših kuća» ...te je tako Dragica Čuljak iselila iz Iloka i emigrirala u Njemačku.

⁹⁹Predmet «Koprivna», K 104/94-123. U srpnju 2001. godine, Županijski sud u Osijeku je osudio 4 okrivljenika na kaznu zatvora od 5 do 12 godina za genocid, jer su počinili sljedeća djela: nepoznati pripadnici srpskih paravojskih postrojbi smjestili su u kamion osobe i prijetili im oružjem i odvezli ih...na slobodno područje Republike Hrvatske. Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu u siječnju 2004. godine, I Kž 865/01-3

¹⁰⁰ Predmet «Rokličer», K 156/92-38. Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu Županijskog suda u Osijeku u ožujku 1994.godine, I Kž 381/1993-3.

¹⁰¹Predmet «Rebrača», K 61/93, Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu Županijskog suda u Osijeku u srpnju 1997, I Kž 92/1996-3.

¹⁰²Optužnica KT-86/96 ne navodi da su okrivljenici djelovali s posebnom namjerom «uništenja nacionalne ili etničke skupine u cijelosti ili djelomično». Nakon prvog saslušanja, suđenje je odgođeno.

Kaznena djela koja su procesuirana kao genocid pred hrvatskim sudovima po svojoj težini nisu ona koja se mogu povezati s presudama međunarodnih tribunala u kojima je djelima pripisana genocidna namjera. Kvalifikacija «slučajeva izгона» kao djela koječini ratni zločin čini se prikladnija.

III. SVJEDOCI: POTREBA ZA STVARANJEM UVJETA KOJI ĆE POGODOVATI POUZDANOM SVJEDOČENJU

Kao i prethodnih godina, tužiteljstvo se u većini suđenja za ratne zločine tijekom 2004. godine u velikoj mjeri ako ne i isključivo oslanjalo na svjedočenja očevidaca. Time je razmjor u kojemu uvjeti koji prevladavaju kako unutar tako i izvan sudnice pogoduju pouzdanom i potpunom pružanju iskaza svjedoka, posebice u predmetima koji se vode protiv pripadnika hrvatskih oružanih snaga, kritičan čimbenik. Zakon o zaštiti svjedoka stupio je na snagu početkom 2004. godine i poduzete su preliminarnе mjere kako bi se usluga zaštite svjedoka podigla na višu razinu.¹⁰³

Međutim, nalazi Vrhovnog suda i prvostupanijskih sudova, kao i praćenja suđenja od strane Misije, otkrivaju brojne primjere uznemiravanja i upućenih prijetnji svjedocima uslijed kojih je postojala mogućnost kompromitiranja njihovog svjedočenja. Ovi nalazi naglašavaju prijeku potrebu poboljšanja zaštite za svjedoke u suđenjima za ratne zločine. Unatoč opsežnim nalazima sudova o zastrašivanju, poduzeta je tek nekolicina korektivnih mjera. Stoga i ne čudi činjenica kako u brojnim predmetima svjedoci mijenjaju svoje svjedočenje ili navode kako se više ne sjećaju događaja o kojima se radi.

Suđenja za ratne zločine u 2004. godini prvenstveno su se odvijala na županijskim sudovima u onim područjima Hrvatske koja su bila pogođena sukobom na najizravniji način. Razmjor i intenzitet zastrašivanja svjedoka koje su zabilježili sudovi i Misija, čak i kada je suđenje izmješteno iz sredine u kojoj se zločin desio, idu u prilog pretpostavci kako pošteni i profesionalni postupci za ratne zločine možda nisu mogući u zajednicama koje su bile teško pogođene sukobom. Čini se *prima facie* malo vjerojatno da bi svjedoci koji žive u tako malim sredinama svjedočili u tim istim sredinama bez da se izlože vanjskom pritisku. Slično tomu, čini se vjerojatnim kako bi državni odvjetnici i suci koji žive u tim sredinama mogli na jednak način biti izloženi pritisku.

Također ostaje praznina u osiguravanju usluga potpore od strane države svjedocima koji su oštećene osobe, uključujući dijapazon usluga poput transporta, smještaja, psihosocijalne potpore, itd., posebice kada svjedoci daju iskaze pred stranim sudovima. Trenutno je ta praznina djelomično popunjena NVO-ima te pojedinačnim sudskim dužnosnicima na *ad hoc* osnovi. Institucionalizacija takvih usluga prepoznata je od strane državnih odvjetnika i sudaca na trilateralnom sastanku održanom u studenome 2004. godine na Paliću sponzoriranom od strane OESS-a kao ključna reforma potrebna kako bi se olakšalo davanje iskaza svjedoka u predmetima ratnih zločina.

¹⁰³ Na primjer, policijski djelatnici u jedinici Ministarstva unutarnjih poslova za zaštitu svjedoka sudjelovali su u obuci koju su omogućili predstavnici Njemačke policije. Sjedinjene države su najavile završetak procjene potreba koncem 2004. godine te su se obvezali osigurati dodatnu obuku o pitanjima zaštite svjedoka za policiju.

Razmjeri u kojima Hrvatska rješava pitanje zastrašivanja svjedoka kao i sudaca i državnih odvjetnika u velikoj će mjeri odrediti razmjer u kojemu može procesuirati sve počinitelje ratnih zločina bez obzira na nacionalno podrijetlo ili funkciju. Takve mjere mogu uključivati ponovno razmatranje trenutne prakse suđenja u praktično svim predmetima ratnih zločina pred sudovima pod čijom je nadležnošću bilo područje na kojem se zločin desio kao i ulaganje posebnih napora u izgradnju povjerenja u odnosu na srpske svjedoke *vis-a-vis* policijskih snaga odgovornih za sigurnost i zaštitu svjedoka.

1. Ozračje na sudovima – nedostatan održavanje reda od strane suda

Ozračje unutar i izvan sudnice i dalje je zabrinjavajuće, posebice u nekim suđenjima protiv Hrvata. Iako je Misija zamijetila sveopći napredak tijekom 2004. godine, i dalje je bilo suđenja za ratne zločine tijekom kojih su svjedoke tijekom davanja iskaza neprestano uznemirivali simpatizeri okrivljenika ili oštećenika. Na primjer, u rujnu 2004. godine na ponovljenom suđenju Mihajlu Hrastovu [Županijski sud u Karlovcu, Hrvat], nekoliko pitanja koja je svjedocima postavio odvjetnik oštećene strane (Srbina) bilo je popraćeno glasnim komentarima okrivljenikovih simpatizera. U predmetu Dane Serdara [Županijski sud u Gospiću, Srbini], raspravu je neprestano prekidao simpatizer oštećene osobe, Hrvata, i simpatizer je svjedoka verbalno napao izvan sudnice. Tijekom ponovnog suđenja Zorani Banić, Srпкиnji, netko iz publike u sudnici Županijskog suda u Zadru izderao se na Banićku tijekom njezinog svjedočenja riječima: «zaveži, ja sam te vidio tamo». U istom predmetu, nekoliko novinara ometalo je završnu riječ tužiteljstva i obrane smijehom ili zvonjavom svojih mobilnih telefona. U sva tri predmeta predsjedavajući sudac nije uspio održati red u sudnici te upozoriti pojedince koji su ometali postupak. K tomu, Županijski sud u Karlovcu nije upozorio branitelje u predmetu Hrastov na njihovo ponašanje prilikom njihovog napuštanja sudnice u znak protesta i povratka tek nakon što ih je predsjednik suda uvjerio da se vrate nakon 20 minuta odsustva.

K tomu, u nekim predmetima su svjedoci koji su tek trebali dati iskaz ostajali u sudnicama tijekom davanja iskaza drugih svjedoka, suprotno Zakonu o kaznenom postupku.¹⁰⁴

2. Uznemiravanje svjedoka i/ili svjedoci bez sjećanja

U nekoliko predmeta koje je pratila Misija, svjedoci su tvrdili kako su im upućivane prijeteće riječi prije rasprave¹⁰⁵. K tomu, čak i kada to svjedoci nisu naveli, u nekim

¹⁰⁴ Članak 248 Zakona o kaznenom postupku propisuje kako svjedoke treba saslušati bez nazočnosti drugih svjedoka. Na primjer, u predmetu RH protiv M. Hrastova, svjedok optužbe, policijski djelatnik i kolega optuženog, svjedočio je na raspravi u rujnu 2004. godine nakon što je bio nazočan u sudnici tijekom svjedočenja prethodnih svjedoka. Na raspravi u predmetu «Bjelovarska skupina» (Luka Markešić i drugi) od 11. siječnja 2005. godine, svjedok optužbe bio je nazočan u sudnici tijekom dijela svjedočenja drugog svjedoka, prije nego li ga je udaljio predsjedavajući sudac (incident je zabilježen u sudskom zapisniku).

¹⁰⁵ U predmetu protiv Hubelića i Gavrona (Županijski sud u Sisku, oslobađajuća presuda), svjedok optužbe je svjedočio kako ga je netom prije saslušanja kontaktiralo nekoliko bivših i aktivnih visokopozicioniranih

predmetima je bilo naznaka uspješnih pokušaja zastrašivanja svjedoka. Na primjer, u predmetu «Bjelovarska skupina», Vrhovni sud je u travnju 2004. godine svojom odlukom preinačio oslobađajuću presudu za 4 Hrvata naglašavajući kako postoje jake naznake da su svjedoci koji su dali iskaze u korist okrivljenika svjedočili tako jer im se prijetilo prijetnje¹⁰⁶.

Slično tomu, u predmetu «Gospićka skupina» u kojemu je Vrhovni sud 2004. godine potvrdio osuđujuću presudu za nekoliko visokopozicioniranih pripadnika Hrvatske vojske, uključujući Mirka Norca, Županijski sud u Rijeci utvrdio je kako «je nedvojbeno da su svjedoci koji su dali iskaze tijekom kaznenog postupka bili pod pritiskom i da su im izrečene prijetnje da prestanu pričati ili im je rečeno što trebaju reći tijekom suđenja...»¹⁰⁷.

Svjedoci u nekoliko suđenja su dali izjave kako se više ne mogu sjetiti što se desilo iako su prethodno svjedočili pred istražnim sucem na osnovi svojih sjećanja. Neki svjedoci su tvrdili kako je istražni sudac pogriješio prilikom uzimanja njihovih izjava te su inzistirali da je drukčiji iskaz kojega su dali tijekom suđenja onaj ispravan¹⁰⁸. Prvostupanjski sud u predmetu «Gospićka skupina» povezao je pojavu svjedoka koji se ne mogu sjetiti ili mijenjaju svoj iskaz sa zastrašivanjem svjedoka, predstavljajući opsežne i detaljne nalaze koji se odnose na razmjer i vrstu prijetnji upućenih desetorici svjedoka optužbe¹⁰⁹.

dužnosnika Hrvatske vojske, raspitujući se o sadržaju njegovog svjedočenja. Prema izjavi svjedoka, jedan od dužnosnika prijetio je njegovoj obitelji i njemu. K-33/03, 23. srpnja 2004. godine.

¹⁰⁶ Predmet RH protiv Luke Markešića i ostalih («Bjelovarska skupina») I Kž 111/02-7, 22. travnja 2004. godine. Tijekom saslušanja na ponovljenom suđenju u siječnju 2005. godine, nekoliko svjedoka je u više navrata tvrdilo kako su bili zaprimili prijetnje kojima se od njih tražilo da svjedoče ili u korist ili protiv okrivljenika. Okrivljenici su oslobođeni po drugi put koncem veljače 2005. godine. Drugi predmeti u kojima je zabilježeno kako su svjedoci promijenili svoje iskaze ili lagali uključuju predmete: RH protiv Milana Zdrnje [Županijski sud u Vukovaru]; RH protiv Vlade Tepavca [Županijski sud u Vukovaru]; RH protiv Stojana Vujića i Dobrivoja Pavkovića [Županijski sud u Bjelovaru]; RH protiv Tomislava Duića i ostalih («Lora») [Županijski sud u Splitu]; RH protiv Mihajla Hrastova [Županijski sud u Karlovcu]; RH protiv Save Gagule [Županijski sud u Bjelovaru].

¹⁰⁷ Predmet RH protiv Tihomira Oreškovića i ostalih («Gospićka skupina»), Županijski sud u Rijeci, K-11/01, 24. ožujka 2003. godine.

¹⁰⁸ Na primjer, u predmetu protiv Dane Serdara (Županijski sud u Gospiću), svjedokinja je tijekom saslušanja u svibnju 2004 tvrdila kako se Serdar nije nedolično ponašao prema njoj i kako ju je istražni sudac, koji je utvrdio da je svjedokinja izjavila kako je Serdar počinitelj, vjerojatno krivo razumio. U predmetu protiv Vlade Tepavca, Županijski sud u Vukovaru je oslobodio Tepavca, Srbina, nakon što je ključni svjedok optužbe izmijenio iskaz u odnosu na onaj kojeg je dao tijekom prijašnjeg suđenja u odsutnosti 1996. godine. Tvrdnje kao je sudac pogriješio kada je uzimao izjavu od svjedoka teško je potvrditi jer Zakon o kaznenom postupku ne predviđa doslovnu zabilježbu. Umjesto toga, istražni sudac kao i sudac u prvostupanjskom postupku parafraziraju iskaz svjedoka za sudski zapisnik.

¹⁰⁹ Predmet RH protiv Tihomira Oreškovića i ostalih («Gospićka skupina»); K-11/01, 24. ožujka 2003. godine. Na primjer, prvostupanjski sud je utvrdio kako je «svjedokinja Ljiljana Mandić...primila prijetnje kako bi trebala paziti što će reći jer bi mogla završiti poput svog oca...postoje također naznake da je svjedok Duško Knežević, čija je žena primila telefonski poziv od osobe koja se predstavila kao «crni»...koji je rekao kako će Duško završiti poput njegove majke...Branka Krajnović je zaprimila prijetnje netom nakon njezinog prvog svjedočenja tijekom suđenja kojim prigodom joj je rečeno da ako nije nestala prije, sad će nestati...Rosana Ivančević, kojoj su upućene prijetnje, Luka Matanić koji ne samo da prima prijeteće telefonske pozive već je primio i pismo u kojem se navodi što će on reći tijekom suđenja, a isto se desilo i svjedoku Ivanu Murgisu. Slučaj svjedoka Vlade Markovića pokazuje kako mu je 5 do 10 dana prije nego što je dobio sudski poziv za prvi razgovor, treći okrivljenik Grandić rekao da ne

Misija nije upoznata niti s jednim procesuiranjem osoba koje su prijetile, zastrašivale ili na neki drugi način pokušavale postići da svjedoci izmijene svoje iskaze.. niti je upoznata s bilo kojim postupkom pokrenutim protiv svjedoka koji su lažno svjedočili.¹¹⁰

Misija je pratila samo dva suđenja tijekom 2004. godine u kojima je svjedocima odobrena zaštita održavanjem saslušanja *in camera* [predmet Banić i predmet Radak, oba na Županijskom sudu u Zadru]. U samo jednom slučaju kojeg je Misija pratila [predmet Cvjetičanin, Županijski sud u Gospiću], jedan je svjedok podvrgnut zaštitnim mjerama koje sprečavaju otkrivanje njegovog identiteta tijekom saslušanja i u sudskom zapisniku. Svjedoka je dovela policija i otpratila ga u posebnu sobu opremljenu uređajem za videovezu koji mu je izobličio lice i tako spriječio prepoznavanje. Unatoč osiguranju ovih zaštitnih mjera svjedok je odbio dati iskaz.

3. Problemi s dostupnošću svjedoka koji žive u drugim državama proizašlima iz bivše Jugoslavije

Zbog naravi sukoba i raseljavanja znatnog broja manjinskog pučanstva koje se desilo kao rezultat sukoba, velik broj postupaka koji se odnosi na ratne zločine u Hrvatskoj obuhvaća oštećene osobe i svjedoke koji danas žive izvan Hrvatske. Takvi svjedoci su uglavnom svjedoci obrane u korist okrivljenika Srba ili svjedoci optužbe protiv okrivljenika Hrvata. U nekoliko predmeta u kojima je sud uputio sudske pozive svjedocima Srbima koji žive izvan Hrvatske kako bi se pojavili i dali iskaz, ovi su svjedoci izrazili strah i nespremnost da se vrate u Hrvatsku¹¹¹. U drugim predmetima, iskazi svjedoka izvan Hrvatske zatraženi su kao međunarodna pravna pomoć putem Ministarstva pravosuđa od njihovih kolega u državi u kojoj svjedok živi, prije svega u Srbiji i Crnoj Gori. I dok je ovaj postupak bio učinkovit u nekim predmetima, u drugim nije.¹¹² Međutim, čak i ako se do iskaza može doći posredstvom stranog suda, ako ne podliježe unakrsnom ispitivanju, vjerojatno će ga se smatrati manje uporabljivim. Elektronička sredstva za pribavljanje iskaza, trenutačno na raspolaganju na nekim sudovima, mogla bi vjerojatno ukloniti neke probleme vezane uz pribavljanje takvih iskaza, kada bi bili na raspolaganju svim sudovima i kada bi njihova uporaba bila dozvoljena Zakonom o kaznenom postupku [vidjeti Odjeljak A.II. gornji dio]

smije ništa reći na sudu i da ne spominje nikakva imena. Slučaj svjedoka Zdenka Bande pokazuje kako mu je nakon objavljivanja članka u tjedniku Danas...četvrti okrivljenik, Mirko Norac, rekao «Što to pišeš po reviji? Ubit ću te»...Izjava koju je dao svjedok Nikica Pavić jasno pokazuje kako se u Gospiću priča kako postoje ljudi, svjedoci kojima se prijeti...svjedok Ante Karić bio je izložen pritisku iz Gospića otkad je primio sudski poziv.» Prvostupanjski sud je zaključio: «Naravno da ovo nisu svi svjedoci koji su bili izloženi pritisku ili prijetnjama. Ovdje smo naveli samo primjere kako bi razjasnili zašto su neki svjedoci i na najbeznačajnija pitanja tijekom suđenja odgovorili s «ne znam» ili «ne sjećam se», ili su napravili odstupanje od svoje izjave koju su dali tijekom istrage.»

¹¹⁰ Članak 303 Kaznenog zakona zabranjuje davanje lažnog iskaza.

¹¹¹ Na primjer, u predmetu RH protiv M. Hrastova, saslušanje na Županijskim sud u Karlovcu u rujnu 2004. godine.

¹¹² Na primjer, u predmetu protiv Save Gagule, Županijski sud u Bjelovaru zatražio je izjavu svjedoka iz Srbije i Crne Gore u ožujku 2003. godine. Do ožujka 2004. godine na zahtjev nije odgovoreno, što je potaklo sud da okonča suđenje bez zatraženog iskaza.

Suđenja koja su započeta koncem 2004. godine ili će vjerojatno započeti u 2005. godini, koja uključuju zahtjeve za međunarodnu pravnu pomoć u obliku pribavljanja iskaza svjedoka u Srbiji i Crnoj Gori ili Bosni i Hercegovini, uključuju ponovno suđenje u predmetu «Lora» protiv 8 Hrvata na Županijskom sudu u Splitu te ponovno suđenje protiv Mihajla Hrastova na Županijskom sudu u Karlovcu.

IV. PROCESUIRANJE: MALEN BROJ NOVIH POSTUPAKA, KOREKTIVNE MJERE KAKO BI SE ODBACILE NEUTEMELJENE OPTUŽBE PROTIV SRBA, DOK SE NEUTEMELJENI PREDMETI I DALJE JAVLJAJU

Prema saznanjima Misije, u 2004. godini podignute su samo dvije potpuno nove optužnice za ratne zločine, obje protiv Srba. Državni odvjetnici su prekinuli postupke protiv otprilike 370 osoba, velikom većinom Srba, zbog nedostatka dokaza o počinjenom ratnom zločinu. Unatoč velikom broju odbačenih optužbi, nastavljeno je s procesuiranjem nekih neutemeljenih optužbi, uključujući predmete u kojima su Srbi bili pritvoreni. U takvim predmetima, državni odvjetnici su rutinski prekvalificirali optužbe na manje teško kazneno djelo oružane pobune, koje podliježe Zakonu o općem oprost. Iako su amnestirane osobe izbjegle daljnje procesuiranje na osnovi amnestiranih optužbi, samo amnestiranje može sa sobom nositi negativne civilne i kaznene posljedice. Kao i proteklih godina, nekoliko predmeta u kojima se suđenje vodilo u 2004. godini pokazalo je kako je znatan broj ranijih optužbi bio neutemeljen ili je u njima bilo tehničkih propusta.

1. Neutemeljene optužnice i pretjerano teška kvalifikacija sudjelovanja u oružanoj pobuni kao ratnog zločina, iskazana odustajanjem od optužbi i primjenom Zakona o općem oprost

Misija je pratila 4 suđenja tijekom 2004. godine u kojima je državno odvjetništvo odustalo od optužbi za ratne zločine protiv 5 Srba uslijed nedostatka dokaza. Također tijekom 2004. godine, oko 60 posto uhićenih Srba (17 od 29) naknadno je pušteno kada je državno odvjetništvo odustalo od optužbi bilo zbog nedostatka dokaza ili zbog prekvalifikacije kaznenog djela i primjene općeg oprosta.

Predmet protiv Dragoslava Bunčića slikovit je pokazatelj optužnica velikog formata podignutih protiv Srba za koje se pokazalo da su neutemeljene ali su ipak rezultirale uhićenjem. Bunčić je uhićen u listopadu 2004. godine na osnovi optužnice protiv 55 osoba koju je 1994. godine podigao županijski državni odvjetnik u Bjelovaru. Misija je prethodnih godina pratila uhićenje drugih 5 Srba čija su imena navedena u optužnici, a koji su svi poput Bunčića bili pušteni nakon što je državno odvjetništvo odustalo od optužbi uslijed nedostatka dokaza. U predmetu Bunčić, od optužbi protiv njega se odustalo u srpnju 2004. godine kada je državni odvjetnik prekvalificirao optužnicu protiv 35 okrivljenika na manje teško kazneno djelo oružane pobune. Međutim, u međurazdoblju tjeralica nije bila opozvana.

Predmet Bunčić i drugi predmeti koje je Misija pratila ukazuju na to kako državni odvjetnici na lokalnoj razini rutinski vrše prekvalifikaciju neutemeljenih optužbi za ratne zločine u manje teško kazneno djelo oružane pobune. I dok se takva praksa može opravdati kada se činjenje za koje se smatra da čini oružanu pobunu može potkrijepiti dokazima tj. kada postoji opravdana sumnja da je okrivljenik sudjelovao u oružanoj pobuni, nije opravdano jednostavno «zaključiti slučaj».¹¹³

Iako okrivljenici ne podliježu daljem procesuiranju na osnovi amnestiranih optužbi, odluke o amnestiranju unatoč tomu nose sa sobom negativne kaznene i civilne posljedice. Najmanje je jedan sud u 2004. godini smatrao amnestiju otegotnim čimbenikom u donošenju presude u suđenju za ratne zločine, zaključujući da iako je okrivljeniku «oprosteno» sudjelovanje u oružanoj pobuni, sud ne smatra da je okrivljenik «čist» u kaznenoj evidenciji.¹¹⁴ Amnestiranim se osobama također brani članstvo u profesionalnim udrugama poput odvjetničke komore ili javne službe.¹¹⁵ Na koncu, amnestirane osobe nemaju pravo na naknadu za nezakonito pritvaranje.¹¹⁶ Kako bi se spriječile takve posljedice, bilo bi poželjno da onda kad se optužbe za ratni zločin ne mogu potkrijepiti dokazima te optužbe odbace a ne prekvalificiraju u oružanu pobunu. Županijski sud u Zadru je u listopadu 2004. godine oslobodio Milenka Radaka optužbi za ratni zločin i smatrao između ostaloga kako optužnica iz 2003. godine nije bila dobro utemeljena i kako su joj nedostajale informacije.¹¹⁷ Sud je pojasnio kako nekoliko dijelova optužnice, poput navoda kako je Radak bio pripadnik srpske političke stranke prije rata i podržavao ideju o velikoj Srbiji, nemaju značaj u odnosu na navodno kazneno djelo. Sud se pitao je li bilo primjereno u takvoj situaciji pokretati sudski postupak.¹¹⁸

¹¹³ Misija je pratila tri predmeta u kojima su se Srbi žalili na odluke o amnestiranju donesene od strane županijskih sudova nakon što je državno odvjetništvo odustalo od optužbi za ratne zločine i prekvalificiralo ih u oružanu pobunu. Dvije od ovih žalbi Vrhovni sud je odbio, iako iz različitih razloga. U predmetu protiv Dragana Vojnovića, Vrhovni sud je odbacio žalbu kao *neprihvatljivu* pri čemu je prvostupanjski sud prekinuo postupak u odnosu na prekvalificirane optužbe prema članku 201., stavak 1, točka 3 Zakona o kaznenom postupku. Vrhovni sud je naveo kako na takvu odluku može uložiti žalbu samo državni odvjetnik ili oštećena strana. I Kž 225/04-03, 18. svibnja 2004. godine. Kao usporedba, u predmetu protiv Aleksandra Stojkovića, Vrhovni sud je u svojoj odluci o meritumu odbio žalbu kao *neosnovanu* pri čemu je prvostupanjski sud prekinuo postupak u odnosu na prekvalificirane optužbe prema Zakonu o općem oprost. Vrhovni sud se oslonio na članak 341., stavak 1, Zakona o kaznenom postupku, prema kojem državni odvjetnik može dopuniti ili izmijeniti optužnicu u bilo kom trenutku tijekom trajanja istrage. Prema mišljenju Vrhovnog suda, prekvalifikacija u oružanu pobunu bile je nastavak kaznenog postupka, samo se radilo o drukčijem kaznenom djelu, pa tako ni članak 201. citiran u prošloj odluci nije bio primjenjiv. I Kž 399/04-3, 1. rujna 2004. godine.

¹¹⁴ Predmet RH protiv Jovana Čurčića i ostalih («Skupina iz Borova»), K-44/03, od 9. srpnja 2004. godine; poništena i vraćena od strane Vrhovnog suda 23. veljače 2005. godine

¹¹⁵ Na primjer, Odvjetnička komora odbila je članstvo Jovanu Ajdukoviću četiri puta u razdoblju od 1997. godine do 2003. godine, smatrajući kako je nepodoban za obnašanje odvjetničkog poziva zbog svojih aktivnost tijekom sukoba, uključujući osuđujuću presudu za kaznena djela protiv Hrvatske 1993. godine, za koja je amnestiran 1997. godine i rehabilitiran 2003. godine.

¹¹⁶ Članak 503. Zakona o kaznenom postupku.

¹¹⁷ Županijski sud u Zadru K-70/03, od 18. listopada 2004. godine, rješava se žalba optužbe

¹¹⁸ Međutim, vrijedi napomenuti kako se optužnica podiže tek nakon što ju je odobrio istražni sudac.

2. Nedovoljno definirane optužnice

I Vrhovni sud i jedan prvostupanjski sud su 2004. godine zabilježili nedostatke u optužnicama za ratne zločine.

U predmetu «Lora», Vrhovni sud je 2004. godine poništio oslobađajuću presudu Županijskog suda u Splitu za 8 Hrvata i između ostaloga smatrao kako je optužnica iz 2002. godine bila nedostatno definirana.¹¹⁹ Županijski sud u Zadru je u predmetu Milenka Radaka također zamijetio kako je optužnica, između ostalih propusta, preopćenita i neadekvatno definirana¹²⁰.

U svibnju 2004. godine započelo je suđenje protiv 35 osoba (23 Srbina, 11 Rusina i 1 Roma) pred Županijskim sudom u Vukovaru [predmet «Mikluševci»] na osnovi optužnice za genocid iz 1996. godine. U ovoj optužnici nije specificirana pojedinačno činjenje nekih okrivljenika te sadrži nedostatan broj informacija na osnovi kojih bi ostali okrivljenici mogli biti prepoznati.¹²¹ Suđenje je prekinuto od srpnja 2004. godine na zahtjev državnog odvjetnika koji je najavio, s obzirom da je 8 okrivljenika umrlo, svoju namjeru da prikupi dodatne dokaze i sukladno tomu izmjeni optužnicu.

V. OBRANA: UPITNOST POŠTENOG SUĐENJA – ODGOVARAJUĆE ZASTUPANJE I ISTOVJETNOST SREDSTAVA ZA OBRANU

Tijekom 2004. godine Misija je zapazila slučajeve u kojima su branitelji, kada su bili dodijeljeni po službenoj dužnosti, zastupali više okrivljenika u odsutnosti. Na primjer, u predmetu «Mikluševci» (Županijski sud u Vukovaru), svaki od 5 odvjetnika zastupa 5 do 6 okrivljenika, od kojih mnoge u odsutnosti. Ovakav praksa zabrinjava jer se čini malo vjerojatnim da branitelji mogu na odgovarajući način zastupati svaku pojedinačnu stranku, posebice jer može postojati sukob interesa.

Misija je zamijetila, također vezano uz suđenja u odsutnosti, kako branitelji često ne zastupaju svoje stranke na odgovarajući način. Na primjer, u predmetu «Bapska skupina» (Županijski sud u Vukovaru) tijekom saslušanja u rujnu 2004. godine, sud je odredio branitelje koji su zastupali nekoliko okrivljenika istovremeno, i koji su nebrojeno puta i u dužim razdobljima napuštali sudnicu tijekom suđenja. Takav rad je pokazatelj kakvoće

¹¹⁹ Vrhovni sud je naveo kako optužnica nije bila dovoljno definirana u donosu na mogući doprinos i uloge okrivljenika u događanjima te je preporučio da se optužnica izmjeni i dopuni tijekom novog suđenja. I Kz – 259/03-6, od 25. ožujka 2004. godine.

¹²⁰ Županijski sud u Zadru K-70/30, od 18. listopada 2004. godine.

¹²¹ Umjesto da se specificiraju pojedinačne činidbe djela nekih okrivljenika, u optužnici se navodi kako su oni kazneno djelo učinili zajedno bez određivanja kriterija za supočiniteljstvo, naime «gdje», «kada» i o «čemu» su se oni složili zajedno počinuti kazneno djelo. U optužnici se samo spominju neki okrivljenici po njihovom imenu i prezimenu, na navodeći dalje osobne podatke kao što su mjesto rođenja, adresa, itd. Identifikacija okrivljenika samo prema njihovim imenima i prezimenima posebice zabrinjava ako pogledamo primjer Petra Sailovića koji je uhićen u studenom i ostao u pritvoru do kraja prosinca 2004. godine kada je Županijski sud u Osijeku utvrdio kako se tjeratica, optužnica i osuđujuća presuda krivo odnose na Sailovića, dok je navodna djela počinila neka druga osoba sa sličnim imenom.

obrane koja je omogućena okrivljenicima u odsutnosti. Takva praksa pobuđuje ozbiljnu zabrinutost za primjerenost zastupanja koju sudovi mogu pružiti dodjeljivanjem odvjetnika kao i za profesionalnost i etičnost nekih branitelja.

Do danas, niti jedna obuka koja se odnosila na procesuiranje ratnih zločina nije uključivala branitelje. Međutim, Sjedinjene države su pružile naznake kako će to biti uključeno u njihove programe u 2005. godini, barem u odnosu na 4 posebna odjela. Nedostatkom takve obuke, posebice za branitelje koje dodjeljuje sud, javlja se jedan spektar problema vezanih uz istovjetnost sredstava za obranu koja su na raspolaganju okrivljenicima za ratne zločine.

VI. SUDOVIMA: ZAPOVJEDNA ODGOVORNOST, SUĐENJA NA SUDOVIMA OPĆE NADLEŽNOSTI S TROČLANIM VIJEĆIMA, RAZLOZI ZA GREŠKE KOJE JE MOGUĆE ISPRAVITI - PROBLEMI U PRONALAZENJU ČINJENICA I PRIMJENI ZAKONA

1. Zapovjedna odgovornost/odgovornost nadređene osobe – Propust ili oblik supočiniteljstva

U nedostatku zakonskih odredbi koje izričito propisuju kaznenu odgovornost za ratne zločine na osnovi zapovjedne odgovornosti ili odgovornosti naredene osobe [vidjeti Odjeljak A.I. gornji dio], sudovi su koristili različite pravne teorije kako bi pojasnili zašto je zapovjednik kazneno odgovoran za djela koja su počinili njegovi/njezini podređeni. Vrhovi sud je u listopadu 2002. godine u izreci naveo kako se zapovjednika može kazneno teretiti za ratne zločine protiv civilnog pučanstva na osnovi toga što je «propustio» spriječiti nezakonite radnje koje su počinili njegovi podčinjeni.¹²² Ključni element po kojemu se nadređenog može smatrati odgovornim za nečinjenje je njegova «dužnost činitelja». U studenom 2003. godine, Vrhovni sud je ponovio da je potrebno utvrditi je li bila dužnost nadređenih da čine da bi ih se moglo smatrati kazneno odgovornima za nesprečavanje ratnih zločina, pojašnjavajući kako su zapovjednici imali zakonsku obvezu zaštititi civile u vrijeme sukoba i tako spriječiti nezakonite radnje koje su počinili njihovi podčinjeni.¹²³

U siječnju 2004. godine Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu donesenu u odsutnosti kojom su dva zapovjednika proglašena kazneno odgovornima kao supočinitelji jer nisu spriječili genocid koji su počinili njihovi podređeni.¹²⁴ Vrhovni sud je smatrao da ako se želi tvrditi kako je okrivljenik pridonio realizaciji zajedničkog plana onda je

¹²² Predmet RH protiv Miljana Strunjaša, Vrhovni sud I Kž -588/02-9, od 17. listopada 2002. godine. Vrhovni sud se pozivao na članak 28, stavak 2. Osnovnog krivičnog zakona iz 1993. godine koji kaže « (1) Kazneno djelo može se počiniti činjenjem ili nečinjenjem. (2) Kazneno djelo je počinjeno nečinjenjem kada počinitelj ne učini djelo koje je obavezan učiniti.»

¹²³ Predmet RH protiv Ivana Vrbana, Anđelka Kasaja, Luke Petraka i Željka Iharosa («Virovitica»), Vrhovni sud I Kz – 238/02-8, od 6. studenog 2003. godine.

¹²⁴ Predmet RH protiv Stojana Živkovića, Milana Miljkovića, Zorana Stojčića i Srećka Radovanovića («Koprivna»), Vrhovni sud I Kz-865/01-3, presuda Županijskog suda u Osijeku K – 104/94 – 123.

okrivljenik trebao sudjelovati u kaznenom djelu kao supočinitelj i da je to mogao učiniti kako činidbom samog djela tako i propuštanjem da nešto učini.¹²⁵ Zapovjednikovo nečinjenje u slučaju kada je bio svjestan plana njegovih podčinjenih da počine kazneno djelo, učinilo ga je supočiniteljom u realizaciji plana. Vrhovni sud je potvrdio zaključak prvostupanjskog suda da su nespječavanjem svojih podčinjenih u poduzimanju određenih radnji, zapovjednici postali supočinitelji u genocidu, jer bez njihovog doprinosa taj se čin ne bi mogao provesti.¹²⁶

U predmetu «Popovac», Županijski sud u Osijeku je u travnju 2004. godine osudio Stojana Pavlovića zbog njegove nazočnosti tijekom ispitivanja, tijekom kojeg je oštećenu osobu tukla treća osoba.¹²⁷ Sud je smatrao kako «okrivljenik nije učinio ništa kako bi spriječio fizičko zlostavljanje oštećene osobe iako je mogao; njegova reakcija na nehumano i okrutno ponašanje ostalih pripadnika teritorijalne obrane bila je pasivna...» Međutim, sud nije uspio pojasniti na osnovi čega je Pavlovića smatrao kazneno odgovornim za nespječavanje odnosno što je ostao «pasivan» kada je bio suočen s činidbom djela nepoznate treće osobe a nije naveo ni zapovjednu odgovornost. U optužnici nije navedeno a sud nije utvrdio da je okrivljenik bio «zapovjednik» ili da je bila njegova «dužnost djelovati» kako bi spriječio kaznena djela onih za koje je utvrđeno da su bili njegovi podčinjeni.

¹²⁵ Članak 20 Kaznenog zakona propisuje:» (1) Ako više osoba, sudjelujući u počinjenju djela, ili na neki drugi način, zajedno počine kazneno djelo, na svaku od njih će se primijeniti kazna propisana za počinjenje tog kaznenog djela.»

¹²⁶ U odnosu na svoje ranije odluke u predmetu RH protiv Miljana Strunjaša i «Virovitičke skupine», u kojima se pozivao isključivo na odgovornost zbog nečinjenja prema članku 28., stavku 2., Vrhovni sud je u predmetu «Koprivna» utvrdio odgovornost okrivljenika kao supočinitelja prema članku 20., zajedno s člankom 28. Vrhovni sud je uvažio osuđujuću presudu protiv zapovjednika donesenu u odsutnosti iako prvostupanjski sud, u procjeni pravnih preduvjeta za supočiniteljstvo, nije na odgovarajući način pojasnio zašto je «nečinjenje» zapovjednika zakonski važno počinjenje. Samo u slučaju da postoji «dužnost da djeluju» mogao bi se razmatrati «doprinos» u cilju smatranja istih supočiniteljima. Prvostupanjski je sud jednostavno utvrdio kako su «zapovjednici *via facti*» koji su «prema logici stvari» bili obvezni djelovati, imali ovlasti spriječiti počinjenje kaznenih djela i imali potrebnu namjeru u odnosu na njihovu zapovjednu funkciju i njihovu mogućnost da spriječe kazneno djelo. Slično tom, Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu iako je presuda sadržavala malo konkretnih utvrđenih činjenica koje se odnose na gdje, kad, između koga te o čemu, itd. je postignut dogovor o zajedničkom djelovanju, kako bi to išlo u prilog njegovom zaključku kako je postojao «zajednički plan» kojemu je zapovjednik doprinio. Prema ovom standardu izgleda kako se svakog zapovjednika koji zna da će doći do počinjenja kaznenog djela, može kazniti kao supočinitelja.

Obično se zapovjednike smatra odgovornima *sui generis*, tj. zbog njihovog osobnog nečinjenja a ne zbog «doprinosa» počinjenju kaznenog djela počinjenog od strane podčinjenih ili zajedno s njima, kao supočinitelje. Iako se doprinos zapovjednikova nečinjenja može uspoređivati s izravnim djelovanjem podčinjenih u počinjenju kaznenog djela u cilju svrstavanja svih pod opću oznaku supočinitelja, čini se analitički podesnijim smatrati zapovjednike odgovornima za njihovo nečinjenje kao pojedinačne (dodatne) počinitelje prema teoriji koja se konkretno odnosi na njihovu ulogu zapovjednika.

¹²⁷ Županijski sud u Osijeku K 41/03-193, 8. travnja 2004. godine; odgovor Vrhovnog suda na žalbu se čeka od 20. rujna 2004. godine.

2. Ograničena provedba Zakona o međunarodnom kaznenom sudu – odredbe o sudovima s tročlanim sudskim vijećem su provedene ali se sva suđenja i dalje vode na sudovima opće nadležnosti

Unatoč tomu što su na snazi već više od jedne godine, dijelovi *Zakona o provedbi statuta Međunarodnog kaznenog suda i kaznenom procesuiranju za djela protivna ratnom i humanitarnom međunarodnom pravu* (Zakon o Međunarodnom kaznenom sudu), koji se primjenjuju na postupke za ratne zločine, imali su samo ograničen utjecaj u 2004. godini. Sva nova suđenja za rane zločine koja su pokrenuta nakon dana stupanja na snagu Zakona o Međunarodnom kaznenom sudu vodila su vijeća sastavljena od tri profesionalna suca.¹²⁸ Nekoliko županijskih sudova unutar čije mjesne nadležnosti su se navodni zločini desili, 2004. godine su utvrdili kako nemaju tri suca koja posjeduju dostatno iskustvo u kaznenom pravu. Na osnovi toga, sudovi su zahtijevali da Vrhovni sud odobrio promjenu mjesta suđenja prebacivanjem predmeta na druge županijske sudove opće nadležnosti.¹²⁹ Značajno je to da niti jedan predmet nije prebačen na četiri «posebna» županijska suda u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu na koje se proteže eksteritorijalna nadležnost Zakona o Međunarodnom kaznenom sudu nad predmetima ratnih zločina i kojom on određuje osnivanje «istražnih centara za ratne zločine». Od ova četiri suda, samo je Županijski sud u Osijeku sudio u predmetima ratnih zločina u 2004. godini, ali su se u svim predmetima suđenja odvijala na ovom sudu prema njegovoj mjesnoj nadležnosti.

U 2004. godini glavni državni odvjetnik nije upotrijebio svoje diskreciono pravo što mu je omogućeno Zakonom o Međunarodnom kaznenom sudu, da zatraži od predsjednika Vrhovnog suda prebacivanje predmeta na drugi županijski sud «kada je to sukladno okolnostima kaznenog djela i potrebama vezanima uz provođenje postupka».¹³⁰ Tako je mogućnost za prebacivanje koja je pružena Zakonom o međunarodnom kaznenom sudu ostala neiskorištena unatoč ponovljenim suđenjima u premetima na lokalnim sudovima koja su pobudila zabrinutost hoće li se u predmetu moći ovdje suditi na odgovarajući način, uključujući predmet Hrastov koji je po drugi put vraćen na ponovno suđenje na Županijski sud u Karlovcu dok Hrastov i dalje radi za lokalnu policiju. Kako za niti jedan domaći predmet ranih zločina nije utvrđeno kako je opravdano zatraženo prebacivanje na posebne sudove, sva se suđenja i dalje odvijaju na sudovima opće nadležnosti. Jasno je kako se četiri «posebna» suda drže u rezervi kako bi sudili u predmetima preuzetima od Haškog tribunala. I dok se smatralo kako je potrebno ulagati domaće i međunarodne napore u podizanje razine posebnih sudova, sve lokalne sudove se smatra dostatnima za obavljanje suđenja u domaćim predmetima. Misija i dalje izražava zabrinutost u odnosu na pojačan razvoj dvorazinskog sustava pravosuđa u procesuiranju ratnih zločina.

¹²⁸ Prema Zakonu o kaznenom postupku koji se primjenjivao ranije, suđenja za ratne zločine vodila su dva profesionalna suca i tri suca porotnika.

¹²⁹ Vrhovni sud je predmet Svetozara Karana prebacio sa Županijskog suda u Gospiću na Županijski sud u Karlovcu a predmet «Bjelovarske skupine» sa Županijskog suda u Bjelovaru na Županijski sud u Varaždin na kojemu se nikada prije nije vodilo suđenje u predmetima ratnih zločina.

¹³⁰ Članak 12 (2), Zakona o međunarodnom kaznenom sudu.

3. Pogreške prvostupajnskih sudova u utvrđivanju činjenica, procjeni činjenica i primjeni zakona na činjenice

U 2004. godini Vrhovni sud je preinačio gotovo 55 posto presuda prvostupajnskih sudova uslijed optužbi za ratne zločine. Kao i prethodnih godina, najvažniji razlog za preinake bila je nemogućnost prvostupajnskih sudova da na točan i dostatan način utvrde činjenice. K tomu, iako ne same po sebi pogrešne, neke presude nisu bile dovoljno strukturirane te nisu jasno razlučile pravne i činjenične nalaze. Većina presuda nije prezentirala elemente kaznenog djela ili ukazala na to kako su dokazima, koji su predloženi tijekom suđenja, utvrđeni ti elementi, što bi išlo u prilog presudi.

a. Nepotpuno utvrđene činjenice

Kao što pokazuju sljedeći primjeri, prvostupajnski sudovi su načinili različite pogreške u utvrđivanju činjenica. U nekoliko slučajeva, pogreške su se pojavile jer sud nikada nije uzeo u obzir relevantne dokaze.

Na primjer, u predmetu «Lora», Vrhovni sud je utvrdio kako Županijski sud u Splitu nije saslušao iskaz koji je bio važan za utvrđivanje činjenica značajnih za optužnicu, što je bio jedan od čimbenika koji su utjecali na njegovu odluku da poništi oslobađajuću presudu za 8 Hrvata za zločine počinjene protiv zatvorenika srpske narodnosti.¹³¹ Vrhovni sud je utvrdio kako je to posljedica nedovoljnih napora prvostupajnskog suda da osigura nazočnost svjedoka optužbe koji žive u Srbiji i Crnoj Gori te Bosni i Hercegovini.¹³²

U drugim predmetima, prvostupajnski sudovi nisu na odgovarajući način utvrdili činjenice potrebne za utvrđivanje ključnih elemenata navodnog kaznenog djela i donijeli su zaključne presude bez odgovarajućih potkrepljujućih činjenica. Ovo je također uključivalo upitnu uporabu sudskog utvrđivanja činjenica kada se radi o činjenicama koje, čini se, zahtijevaju detaljnije utvrđivanje.

Na primjer, Županijski sud u Sisku nije u ožujku 2004. u predmetu protiv Mirka Vučkovića (Srbin), jasno utvrdio postojanje veze između kaznenog djela i oružanog sukoba, što čini sastavni dio svih ratnih zločina prema domaćem zakonu. Kazneno djelo koje se jednostavno dogodi u vrijeme sukoba ne mora nužno dosegnuti razinu ratnog zločina. Sud je osudio Vučkovića zbog toga što je počinio ratni zločin protiv civilnog pučanstva time što je podmetnuo požar na nekoliko kuća. Međutim, sud nije utvrdio i objasnio „kako je“ i „zašto je“ ocijenio kako je kazneno djelo počinjeno „u svezi s“ oružanim sukobom⁴².

¹³¹ Predmet RH protiv Duića i ostalih («Lora»), Vrhovni sud, I Kž 259/03-6, od 25. ožujka 2004. godine

¹³² Za usporedbu, Županijski sud u Sisku je u ožujku 2004. godine, odbacio zahtjev Mirka Vučkovića da sasluša 5 svjedoka iz Srbije i Crne Gore koji bi navodno svjedočili kako je neka druga osoba počinila da kazneno djelo. Obrana je navela imena svjedoka ali nije mogla sudu dati njihove adrese. Sud je izrekao svoje uvjerenje, ne pojašnjavajući temeljem čega, kako je Vučković predložio te svjedoke samo zato kako bi odužio suđenje. Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu. I Kž 446/04-03, od 5. listopada 2004. godine.

⁴² U predmetu *Tužiteljstvo protiv Kordića i Čerkeza*, sudbeno vijeće Haškog tribunala smatralo je da „kako bi se pojedino kazneno djelo moglo okvalificirati kao povredu međunarodnog humanitarnog prava prema članku 2. i 3. Statuta, tužitelj mora također utvrditi zadovoljavajuću vezu između predmetnog zločina i

Neki sudovi nisu uspjeli utvrditi i objasniti zašto su smatrali kako je optuženik djelovao zajedno i u dogovoru s ostalima te bi stoga mogao biti odgovoran kao supočinitelj.⁴³ Na primjer, u predmetu Tihomira Drajića, Srbina, Vrhovni sud je u siječnju 2004. kada je preinačio osuđujuću presudu, smatrao kako Županijski sud u Bjelovaru nije pojasnio zašto je smatrao da je Drajić djelovao kao supočinitelj.⁴⁴ Konkretno, prvostupanjski sud nije utvrdio je li prethodno postojao dogovor o zajedničkoj akciji⁴⁵.

Županijski sud u Vukovaru je u siječnju 2004. utvrdio, između ostalog, kako je Ivanka Savić, Srpkinja, „prepoznavala“ i „prijavljivala“ Hrvate i ostale ne-Srbe te je zaključio kako je radeći to ona pomagala i poticala „glavni čin“ nehumanog postupanja prema civilnom pučanstvu koje su provodile druge osobe.⁴⁶ Sud nije utvrdio ili pojasnio da je gđa Savić bila svjesna kako će se prema prepoznatim osobama postupati na nečovječan način kao ni svrhu prepoznavanja Hrvata, što je preduvjet da se optuženik smatra kazneno odgovornim kao pomagač ili poticatelj⁴⁷.

Neki sudovi nisu na pravilan način utvrdili i/ili pojasnili zašto su smatrali kako je optuženik djelovao s potrebnom subjektivnom namjerom kada je činio/la kazneno djelo. Na primjer, u predmetu «Baranja II», Vrhovni sud je u svibnju 2003. kada je poništio osuđujuću presudu smatrao kako Županijski sud u Osijeku nije naveo razloge zašto je, te na osnovi kojih dokaza, utvrdio kako je optuženik djelovao s predumišljajem.

Također, sudovi su u nekoliko predmeta izveli zaključak o postojanju namjere da se počini kazneno djelo iz činjenice da je optuženik počinio pojedina djela, umjesto da odvojeno utvrde optuženikovu izričitu namjeru da počini to kazneno djelo. Na primjer, u 4 predmeta u kojima je Županijski sud u Osijeku osudio optuženike za genocid [vidjeti odjeljak B.II.3 iznad], sud nije na pravilan način utvrdio kako su optuženici djelovali s izričitom namjerom «uništavanja nacionalne ili etničke skupine u cjelini ili jednog njezinog dijela». U tri od ove četiri presude sud je utvrdio kako iz utvrđenih činjenica proizlazi da su optuženici djelovali s namjerom počinjenja genocida. Na sličan način sud nije izveo dokaze za svakog pojedinog optuženika o njihovom dragovoljnom

oružanog sukoba...dovoljno je da su navodni zločini usko povezani s neprijateljstvima koja su se javljala u drugim dijelovima područja pod kontrolom stranaka u sukobu...“, IT-95-14/2, 26. veljače 2001. stavak 32., djelomično potvrđena, djelomično preinačena 17. prosinca 2004.

⁴³ Člankom 20. Kaznenog zakona iz 1993. propisuje se kaznena odgovornost za supočinitelja.

⁴⁴ Vrhovni sud, I Kž 466/02-6 iz siječnja 2004. Županijski sud u Bjelovaru ponovno je proglasio Drajića krivim te ga je osudio na tri godine zatvora koncem travnja 2004. Žalba još čeka rješavanje.

⁴⁵ Slično tomu, Županijski sud u Osijeku je u srpnju 2004. proglasio Stojana Sekanića krivim zbog „sudjelovanja u iznenadnom napadu na stan obitelji Grujić s ciljem ubijanja cijele obitelji...“. Kasnije je sud smatrao kako je „optuženik, kao supočinitelj...širio bojazan i strah“. Sud nije ispio utvrditi i pojasniti „kada“, „gdje“ te oko „čega“ je postignut dogovor između optuženika i nepoznatih počinitelja, što je neophodan uvjet kako bi se donio zaključak da je optuženik djelovao kao supočinitelj. Županijski sud u Osijeku, K 14/04-129 od 22. srpnja 2004; žalba čeka rješavanje na Vrhovnom sudu od 21. rujna 2004.

⁴⁶ Republika Hrvatska protiv Ivanke Savić [Županijski sud u Vukovaru] K-3/01 od 21. siječnja 2004; osuđujuća presuda potvrđena presudom I Kž 429/04 od 8. rujna 2004.

⁴⁷ Kazneni zakon iz 1993. propisuje pomaganje i poticanje u članku 21. i 22.

sudjelovanju u organiziranoj i sustavnoj operaciji počinjenja genocida kako to zahtijeva međunarodna pravna praksa⁴⁸.

Nekoliko sudova utvrdilo je činjenice ili elemente zločina sudskim utvrđivanjem činjenica, smatrajući pojedinu činjenicu «dobro znanom» ili «općepoznatom» koja, kao takva, ne zahtijeva pojašnjenje ili dokazivanje⁴⁹. Sudovi su koristili ovo sredstvo za činjenice kao što su postojanje oružanog sukoba «ne-međunarodnog karaktera» ili «agresiju od strane JNA i paravojskih skupina s ciljem stvaranja 'Velike Srbije'»⁵⁰. Iako je činjenica kako je na teritoriju Hrvatske izbio oružani sukob nepobitna te se, kao takva, može ocijeniti kao «općepoznata», pitanje je li ovdje bila riječ o sukobu «ne-međunarodnog karaktera» ili pak o «agresiji od strane JNA i paravojskih skupina s ciljem stvaranja 'Velike Srbije'» je pitanje koje bi trebalo utvrditi i potkrijepiti činjenicama.

b. Greške pri utvrđivanju činjenica

U nekim predmetima sudovi su donosili zaključke koji nisu bili utemeljeni na činjenicama predloženima tijekom suđenja.

Na primjer, u predmetu «Bjelovarska skupina», Vrhovni sud je u travnju 2004. odbacio oslobađajuću presudu za četvoricu Hrvata na osnovi toga što je Županijski sud u Bjelovaru na nepropisan način odbio svjedočenje jednog od svjedoka optužbe⁵¹. K tomu, Vrhovni sud je uočio kako prvostupanjski sud u obrazloženju presude nije uzeo u obzir relevantno svjedočenje još jednog svjedoka.

⁴⁸ Sudbeno vijeće Haškog tribunala uočilo je kako je veoma teško u praksi dokazati namjeru počinjenja genocida ukoliko počinjeni zločini nisu rasprostranjeni te ukoliko zločin iz optužnice nije imao potporu organizacije ili sustava. *Tužiteljstvo protiv Jelišića*, prosinac 1999., stavak 101.

⁴⁹ Hrvatska je naznačila Sudbenom vijeću Haškog tribunala kako „doktrina sudskog utvrđivanja činjenica nije poznata u hrvatskom zakonu. Međutim, u svakodnevnoj praksi hrvatski sudovi prihvaćaju postojanje ili nepostojanje određenih činjenica ne tražeći njihovo dokazivanje pod uvjetom da one predstavljaju «općepoznatu stvar» (odnosno da su 'notorne'). Čini se kako većina nalaza Haškog tribunala koji se odnose na **chapeau** zločina pripada ovoj kategoriji činjenica». *Tužiteljstvo protiv Ademija i Norca*, podnesak Republike Hrvatske na sudski nalog za prikupljanje dodatnih informacija o određenim pravnim aspektima hrvatskog zakona u kontekstu zahtjeva Glavne tužiteljice prema članku 11 *bis*, veljača 2005., str. 3.-4.

⁵⁰ Županijski sud u Osijeku u osuđujućoj presudi protiv Miodraga Balinta naveo je kako je «sudsko vijeće zaključilo na osnovi dobro poznatih činjenica koje nisu zahtijevale posebno dokazivanje kako je u vrijeme koje je relevantno za optužnicu izbio oružani sukob ne-međunarodnog karaktera». Županijski sud u Osijeku, K 59/03-78, 2. ožujka 2004. Vrhovni sud u svojoj odluci kojom potvrđuje osuđujuću presudu protiv Zorane Banić naveo kako je «opće poznato da su vojne aktivnosti koje su provodile JNA i oružane paravojske postrojbe imale za cilj stvaranje Velike Srbije». Vrhovni sud I Kž 901/04-7 od 17. prosinca 2004. Županijski sud u Vukovaru je u predmetu «skupina Borovo» naveo kako su «ovlasti zapovjednika, kao i svake osobe na vrhu, opće poznate» bez daljnjeg pojašnjenja. K 44/03, 13. srpnja 2004., presuda koja je preinačena i vraćena na ponovno suđenje u veljači 2005.

⁵¹ Vrhovni sud je utvrdio, na osnovi zapisnika s prvostupanjskog suda, kako je svjedok na sličan način već svjedočio tri puta te je kao takav bio vjerodostojan svjedok čije bi se svjedočenje trebalo uzeti u razmatranje. Vrhovni sud I Kž 111/02-7 od 22. travnja 2004; optuženici su oslobođeni tijekom ponovnog suđenja pred Županijskim sudom u Varaždinu nakon što je predmet vraćen na prvostupanjski sud 28. veljače 2005.

U predmetu «Virovitica», Vrhovni sud je u studenom 2003. utvrdio kako je Županijski sud u Bjelovaru bezrazložno zaključio kako se hrvatski branitelji, iako odgovorni za fizičko zlostavljanje žrtve srpske nacionalnosti, ne mogu smatrati odgovornima za njegovu smrt⁵². Vrhovni sud utvrdio je kako je prvostupanjski sud mogao izvući zaključak da je smrt žrtve mogla biti posljedica nečega drugog a ne ponašanja optuženika isključivo na osnovi svjedočenja medicinskog vještaka, što prvostupanjski sud nije napravio.

c. Primjena zakona na činjenice

Iako odluke prvostupanjskog suda obično ne navode pravnu praksu Vrhovnog suda ili međunarodnu pravnu praksu, čini se vrijednim primijetiti kako županijski sudovi u predmetima za ratne zločine također nisu navodili ni praksu Vrhovnog suda ni Haškog tribunala iako je riječ o specijaliziranom zakonskom području na kojemu je međunarodna pravna praksa izrazito razvijena. Neki sudovi imali su probleme u primjeni određenih pravnih načela na utvrđene činjenice, uključujući međunarodno humanitarno pravo.

Na primjer, nekoliko sudova prigodom pojašnjavanja zašto je pojedino činjenje predstavljalo povredu međunarodnog humanitarnog prava, što čini sastavni dio većine kaznenih djela ratnih zločina pred domaćim sudovima⁵³, nije pojasnilo zašto se jedan ili drugi Protokol uz Ženevsku konvenciju može primijeniti na određeni predmet⁵⁴. Drugim riječima, zašto je sud utvrdio kako je sukob imao unutarnji ili međunarodni karakter⁵⁵. Nekoliko sudova vezalo je rješavanje ovog pitanja uz datum kada je Hrvatska postala suverena država. Međutim, sudovi su se razlikovali u mišljenju je li Hrvatska dobila ovaj status prije 8. listopada 1991. ili tek na taj dan⁵⁶.

⁵² Prvostupanjski sud je utvrdio kako ne može isključiti da je do smrti došlo uslijed već postojećih zdravstvenih problema (čir) iako je postojalo nepobitno svjedočenje kako je jedan od optuženika «skočio na vrat i prsa žrtve nakon čega je žrtva pala na pod sve dok nije utihnula» te kako je tijelo «odvučeno za noge na takav način da je njegova glava udarala o stepenice». Republika Hrvatska protiv Iharoša i ostalih, I Kž-238/02-8 (prvostupanjski sud osudio je trojicu od četvorice optuženika na godinu dana zatvora za ratni zločin protiv civilnog pučanstva zbog fizičkog zlostavljanja); Vrhovni sud preinačio je i vratio na ponovno suđenje presudu od 6. prosinca 2003. Od travnja 2005. očekuje se odgovor iz Ministarstva obrane vezano uz upit prvostupanjskog suda iz siječnja 2005. kako bi počelo ponovno suđenje.

⁵³ Npr. članak 120. Kaznenog zakona iz 1993. propisuje: «Tko god, kršeći pravila međunarodnog prava, u vrijeme rata...».

⁵⁴ Dodatni protokol I. uz Ženevsku konvenciju (koji se primjenjuje na međunarodne sukobe); Dodatni protokol II. uz Ženevsku konvenciju (koji se primjenjuje na unutarnje sukobe).

⁵⁵ Nekoliko domaćih zakona, uključujući Zakon o općem oprostima iz 1996. te zakon iz 2003. kojim se pruža naknada u građanskom postupku za ne-ratnu štetu počinjenu od strane vojske i policije, definiraju razdoblje sukoba između 17. kolovoza 1990. i 23. kolovoza 1996, ali ne određuju njegov karakter.

⁵⁶ Županijski sud u Osijeku i u predmetu «Popovac» i u predmetu protiv Miodraga Balinta smatrao je kako Hrvatska nije bila suverena država u kolovozu 1991. zbog toga što je deklaracija o odvajanju od bivše Jugoslavije donesena tek 8. listopada 1991. «Popovac», K 41/03-193 od 8. travnja 2002; predmet Balint, 59/03-78 od 2. ožujka 2004. Oba predmeta čekaju rješenje o žalbi. Nasuprot tomu, Vrhovni sud je u predmetu «Baranja II» utvrdio kako je Hrvatska bila suverena država čak i prije 8. listopada 1991., citirajući Ustav iz 1990. i referendum. Vrhovni sud I Kž 589/02-9 od 7. svibnja 2003.

Vrhovni sud je 2004. godine potvrdio mišljenje Županijskog suda u Rijeci u predmetu «Gospičke skupine» kako su se ubojstva dogodila «tijekom oružanog sukoba između Hrvatske vojske i takozvane JNA i paravojnih postrojbi te kako se to dogodilo nakon 8. listopada 1991., datuma kada je Hrvatski državni sabor donio odluku o raskidu veza sa Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom kojom je

Neki sudovi utvrdili su povredu međunarodnog humanitarnog prava kod činjenja za koje se čini kako nije imalo težinu potrebnu da bi ga se moglo tako kvalificirati.

Na primjer, u predmetu «Baranja II», Vrhovni sud je u svibnju 2003. kada je preinačio osuđujuću presudu smatrao kako Županijski sud u Osijeku nije objasnio zašto je smatrao kako djelo na osnovu kojega je proglasio Milana Prusaća krivim predstavlja «nehumano postupanje»⁵⁷. Na sličan je način Županijski sud u Vukovaru u siječnju 2004. proglasio Ivanku Savić krivom zbog zastrašivanja i teroriziranja civila «zahtijevajući od Marije Blažinić da kuha i brine se o njoj govoreći joj kako je ona njezina sluškinja»⁵⁸, no nije pojasnio zbog čega predmetno činjenje predstavlja povredu međunarodnog humanitarnog prava. U predmetu «skupina Borovo», Županijski sud u Vukovaru je u srpnju 2004. zaključio kako je postupanje prema nekim žrtvama bilo «nehumano», bez definiranja koji je to standard ponašanja koji predstavlja nehumano postupanje⁵⁹.

Sudovi su primjenjivali različite standarde kada se radi o razini znanja koju optuženik treba posjedovati kako bi se utvrdio isti element kaznenog djela. Na primjer, u predmetu protiv Stojana Sekanića, Županijski sud u Osijeku iznio je u svojoj osuđujućoj presudi iz srpnja 2004. kako «kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog pučanstva predstavlja kazneno djelo s predumišljajem, što znači da, kako bi se takvo djelo počinilo, počinitelj mora biti svjestan da, čineći ga, on krši odredbe međunarodnog prava»⁶⁰. Nasuprot tomu, Vrhovni sud je izjavio kako «činjenica da je ovdje riječ o povredi pravila međunarodnog ratnog prava ne mora biti pokrivena postojanjem namjere od strane počinitelja, odnosno njegove svijesti i znanja da svojim postupanjem krši pravila međunarodnog prava jer, u tom slučaju, ovo kazneno djelo mogle bi počiniti samo one osobe koje su dobro upoznate

prigodom tadašnja JNA postala neprijateljska vojska druge države. Sukladno tomu, bilo je jasno kako je riječ o međunarodnom oružanom sukobu, čime se dopušta primjena odredbi Ženevske konvencije navedenih u izreci pobijane presude te Dodatnog protokola I., kojim je takvo ponašanje izričito zabranjeno». Vrhovni sud, I Kž, 985/03-9 od 2. lipnja 2004.

⁵⁷ Vrhovni sud je smatrao kako se prisiljavanje Hrvata da hodaju po hrvatskoj zastavi ne može smatrati «nehumanim postupanjem» zato što vrste ponašanja navedene u članku 4.c II. protokola uz Ženevske konvencije, poput silovanja, prisilne prostitucije i drugih oblika napada na civile, imaju drugačije značajke, a predmetno djelo nije dostiglo njihov intenzitet i prag. U svojoj odluci Vrhovni sud također je bio mišljenja kako protupravna i neosnovana uhićenja civila sama po sebi nisu stavljena van zakona Ženevskim konvencijama ili njihovim protokolima. Sud je smatrao kako bi protupravna uhićenja mogla predstavljati djela zastrašivanja i teroriziranja ukoliko se poduzimaju s namjerom ostvarivanja takvoga cilja. Međutim, sud je bio mišljenja kako prvostupanijski sud ovo potonje nije utvrdio. I Kž 589/02-9 od 7. svibnja 2003. Nasuprot tomu, Vrhovni sud je u travnju 2004. potvrdio osuđujuću presudu Županijskog suda u Osijeku izrečenu Zdravku Jovanoviću, po nacionalnosti Romu, prema dvije točke optužnice, za protupravno uhićenje i saslušavanje civila. Prvostupanijski sud nije utvrdio je li to učinjeno s namjerom da se nekoga zastraši ili terorizira.

⁵⁸ Županijski sud u Vukovaru K 3/01 od 21. siječnja 2004. Presudu je potvrdio Vrhovni sud I Kž 429/04-3 od 8. rujna 2004.

⁵⁹ Županijski sud u Vukovaru K 44/03 od 13. srpnja 2004; Vrhovni sud je 23. veljače 2005. poništio osuđujuću presudu te vratio predmet na ponovno suđenje. Na primjer, u predmetu *Tužiteljstvo protiv Natelitića i Martinovića*, sudbeno vijeće Haškog tribunala navelo je kako je «nehumano postupanje kao a) namjerno činjenje ili nečinjenje koje uzrokuje ozbiljne psihičke povrede ili fizičku patnju ili ozljedu, odnosno predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo; b) akt počinjen protiv zaštićene osobe», 31. ožujka 2003., stavak 246.

⁶⁰ Županijski sud u Osijeku, K 14/04-129 od 22. srpnja 2004.

s međunarodnim pravom...»⁶¹. Slično tomu, Županijski sud u Vukovaru je u predmetu «skupina Borovo» u srpnju 2004. utvrdio kako «optuženici nisu morali pretpostaviti kako predmetne okolnosti predstavljaju povredu međunarodnog prava, drugim riječima, oni nisu morali biti svjesni toga i znati to, dovoljno bi bilo to da takvo ponašanje predstavlja povredu međunarodnog prava»⁶².

4. Praksa u izricanju kazni: raspon kazni, najveći dio kazni ispod zakonom propisanog minimuma, uporaba olakotnih i otegotnih okolnosti

Tijekom 2004. prosječna kazna izrečena od strane prvostupanjskih sudova, zasnovano na 30 osuđujućih presuda, bila je otprilike pet i pol godina, što predstavlja pad u usporedbi s prethodnim godinama. Kazne su izricane u rasponu od jedne i pol do 15 godina, uz srednju vrijednost od tri godine. Niti jedan optuženik nije dobio maksimalnu kaznu zatvora od 20 godina. I dok zakonom propisana kazna za većinu kaznenih djela ratnog zločina iznosi između 5 i 20 godina, u više od polovice (16 od 30) svih osuđujućih presuda izrečene su kazne manje od 5 godina. Svi oni kojima su izrečene kazne manje od zakonom propisanog minimuma bili su Srbi. Olakotne okolnosti često su se navodile kako bi se izrekla kazna niža od zakonom propisanog minimuma⁶³. Niske kazne također vode prema tumačenju kako je težina djela zbog kojih se Srbi terete za ratne zločine relativno niska te može dovesti do značajnog precjenjivanja ratnih zločina. Takvo tumačenje bilo bi u skladu s razlikama na nacionalnoj osnovi pri podizanju optužnica o kojima se prethodno govorilo u odjeljku B.IV.1.

a. Olakotne okolnosti: koriste se za smanjivanje kazne ispod zakonom propisanog minimuma

Sudovi koji izriču kazne manje od 5 godina liberalno su utvrđivali okolnosti kojima se umanjuje kazna, što se čini suprotnim domaćem kaznenom zakonu kao i praksi Haškog tribunala. Sudovi su obvezni razmotriti sve olakotne i otegotne okolnosti pri odmjeravanju kazne te izreći kaznu unutar propisanog raspona kazni, tj. između 5 i 20 godina. Samo onda kada postoje posebne, očigledne olakotne okolnosti sud može izreći kaznu manju od zakonom propisanog minimuma⁶⁴.

Kao i prethodnih godina, sudovi su navodili razne okolnosti zbog kojih su izricali kazne ispod zakonom propisanog minimuma, uključujući sljedeće:

- «optuženik je oženjen» [Baranja II, Županijski sud u Osijeku]

⁶¹ Kž 247/01, citirana u Aide Memoire: *Komparativno predstavljanje hrvatskog zakonodavstva i sudske prakse u kontekstu preuzimanja predmeta od Haškog tribunala na osnovi članka 11 bis Pravilnika o postupku i dokazima*, 5. srpnja 2004.

⁶² Županijski sud u Vukovaru K 44/03, 13. srpnja 2004., Vrhovni sud je 23. veljače 2005. poništio osuđujuću presudu i vratio predmet na ponovno suđenje.

⁶³ Hrvatski pravni komentatori uočili su općenit problem s uporabom olakotnih okolnosti: Mr. Sc. Marin Mrčela, sudac Županijskog suda u Zagrebu, Dražen Tripalo, sudac Vrhovnog suda: *Zakonodavna i sudska politika odmjeravanja kazni na Županijskom sudu u Zagrebu od 1993. do 2003.*

⁶⁴ Članak 38. Kaznenog zakona iz 1993.

- «optuženik je razveden» [Baranja II, Županijski sud u Osijeku]
- «optuženik ima djecu» [Stjepan Petrešev, Županijski sud u Osijeku]
- «optuženik nije ranije osuđivan» [razni predmeti, npr. Tihomir Drajić, Županijski sud u Bjelovaru]
- «optuženikovo zdravlje» [Popovac, Županijski sud u Osijeku; Đorđe Jaramaz, Županijski sud u Šibeniku]
- «optuženik je nezaposlen» [Baranja II, Županijski sud u Osijeku]
- «optuženik ne posjeduje imovinu» [Baranja II, Županijski sud u Osijeku]
- «socijalni status optuženika» [Borovo skupina, Županijski sud u Vukovaru; Popovac, Županijski sud u Osijeku]
- «optuženik je siromašan» [Zdravko Jovanović, Županijski sud u Osijeku]

Mnoge od gore navedenih okolnosti, kada bi se pravilno ocijenile kao olakotne, ne bi imale takvu izraženu kvalitetu da opravdaju smanjenje kazni ispod zakonom propisanog minimuma.

b. Olakotne i otegotne okolnosti koje su se uzimale u obzir

Prvostupanjski sudovi primjenjivali su različite standarde kada je riječ o tome smatraju li se pojedine okolnosti olakotnima ili otegotnima.

Na primjer, razlikuje se opseg u kojemu se na «izvršavanje» ili «izdavanje» zapovijedi gledalo kao na okolnost koja predstavlja olakotnu okolnost. Vrhovni sud je potvrdio presudu Županijskog suda u Osijeku u kojoj je ovaj utvrdio kako činjenica da Miloš Lončar nije izdao zapovijed za granatiranjem Osijeka već je izvršavao zapovijed svojih nadređenih predstavlja olakotnu okolnost⁶⁵. U usporedbi s tim, u predmetu protiv Žarka Tkalčevića, Županijski sud u Vukovaru nije smatrao kako okolnost što je optuženik «samo» izvršavao zapovijedi za granatiranje Vukovara predstavlja olakotnu okolnost⁶⁶.

Neki sudovi smatrali su služenje u hrvatskoj vojsci olakotnom okolnošću dok se sudjelovanje u paravojnim postrojbama JNA smatralo otegotnom okolnošću⁶⁷.

Na primjer, u predmetu «Gospićka skupina», Vrhovni sud utvrdio je kako je «doprinos optuženika u hrvatskom ratu za neovisnost ocijenjen kao posebno olakotna okolnost...posebice činjenica što je djelo počinjeno tijekom nametnutog, obrambenog i pravičnog hrvatskog rata za neovisnost, predstavlja razlog za...neizricanje više zatvorske kazne...»⁶⁸. Na sličan način Županijski sud u Vukovaru smatrao je činjenicu da je Žarko

⁶⁵ Županijski sud u Osijeku, K-18/02-110 od 12. lipnja 2002.; Vrhovni sud, I Kž-791/02-6 od 6. svibnja 2003. Također vidjeti «Gospićku skupinu» (Županijski sud u Rijeci utvrdio je kako činjenica da je jedan od optuženika djelovao po zapovijedi predstavlja olakotnu okolnost), K 11/01, 24. ožujka 2002.

⁶⁶ Vrhovni sud je potvrdio presudu, I Kž-532/01-5 od 19. studenog 2003.

⁶⁷ Vladini dužnosnici izrazili su primjedbe na nalaze Misije s tim u svezi, navodeći kako Misija nepravilno izjednačava služenje u hrvatskoj vojsci sa služenjem u snagama «RSK». Upravo suprotno, nalaz Misije zasniva se na tome da je neprimjereno uopće smatrati služenje u vojsci čimbenikom pri izricanju kazne u postupcima koji se odnose na ponašanje tijekom rata.

⁶⁸ Županijski sud u Rijeci, K-11/01 od 24. ožujka 2003.; presuda koju je potvrdio Vrhovni sud, I Kž-985/03-9 od 2. lipnja 2004. Također vidjeti «Paulin Dvor» (činjenica da je Nikola Ivanković sudjelovao u

Tkalčević, Hrvat koji je ostao u JNA i proglašen je krivim za zločine počinjene protiv Hrvata, kasnije napustio JNA i pridružio se hrvatskoj vojsci olakotnom okolnošću⁶⁹.

Za usporedbu, u predmetu «Koprivna», koji je Vrhovni sud potvrdio u siječnju 2004., Županijski sud u Osijeku smatrao je kako to što je «djelo počinjeno u vrijeme privremene okupacije dijela teritorija...Hrvatske predstavlja otegotnu okolnost za optuženike, što je posljedica oružanog napada na Hrvatsku...s ciljem zauzimanja dijela teritorija [Hrvatske] i njegova pripajanja takozvanoj Velikoj Srbiji»⁷⁰. Županijski sud u Osijeku utvrdio je u srpnju 2004. kako motiv Milana Stojavljevića da podjeli Hrvatsku kako bi jedan njezin dio pripojio teritoriju Srbije predstavlja otegotnu okolnost⁷¹.

Najmanje jedan sud smatrao je element kaznenog djela također otegotnom okolnošću pri izricanju presude. Županijski sud u Sisku proglasio je u ožujku 2004. Mirka Vučkovića krivim za ratni zločin protiv civilnog pučanstva zbog toga što je podmetnuo vatru na nekoliko kuća i gospodarskih objekata u selu. Korištenje istog ponašanja kao otegotne okolnosti od strane prvostupanjskog suda predstavljalo je grešku, što je Vrhovni sud naveo kao osnovu za smanjenje kazne⁷².

Najmanje jedan sud smatrao je činjenicu da je optuženik prethodno bio pomilovan za kazneno djelo *oružane pobune* otegotnom okolnošću. Županijski sud u Vukovaru utvrdio je u srpnju 2004. da, iako je optuženiku «oprosteno» sudjelovanje u oružanoj pobuni, sud ne smatra kako je optuženik bio prethodno neosuđivan⁷³.

c. Nedosljedno izricanje kazni za slična činjenja

Različiti sudovi primjenjivali su različite standarde pri izricanju kazni u sličnim predmetima. I dok sudovi trebaju uzeti u obzir okolnosti svakog pojedinog predmeta pri određivanju kazni, posebice stupanj pojedinačne krivice kao i svrhu kažnjavanja, kazne izrečene za slična djela drastično se razlikuju.

U predmetima u kojima su optuženici osuđeni za ratne zločine protiv civilnog pučanstva koji uključuju zlostavljanje veoma ograničenog broja žrtava, županijski sudovi izricali su

Domovinskom ratu te dobio vojnu medalju za zasluge opravdala je izricanje manje kazne). Županijski sud u Osijeku, K 18/03-418 od 6. travnja 2004.

⁶⁹ Županijski sud u Vukovaru, K 38/00 od 11. travnja 2001. Presudu je potvrdio Vrhovni sud, I Kž 532/01-5, 19. studenog 2003.

⁷⁰ Županijski sud u Osijeku, K 104/94-123 od 6. srpnja 2001. Presudu je potvrdio Vrhovni sud, I Kž 865/01-3 od 14. siječnja 2004.

⁷¹ Županijski sud u Osijeku, K-89/03-166 od 16. srpnja 2004. Vrhovni sud je presudu ukinuo i vratio predmet na ponovno suđenje 4. veljače 2005.

⁷² Vrhovni sud je osuđujuću presudu potvrdio ali je smanjio kaznu sa 6 na 5 godina zatvora. I Kž-446/04-3 od 5. listopada 2004.

⁷³ Republika Hrvatska protiv Jovana Čurčića i ostalih («skupina Borovo»), K-44/03 od 9. srpnja 2004; Vrhovni sud je presudu poništio i vratio predmet na ponovno suđenje 23. veljače 2005. Županijski sud u Vukovaru utvrdio je kako je optuženikova osuđujuća presuda iz 1993. na 13 godina zatvora zbog oružane pobune, koju je izrekao Vojni sud u Osijeku, iako je kasnije potpala pod odluku o amnestiji, predstavljala osnovu po kojoj bi se optuženik smatrao prethodno osuđivanim jer razdoblje rehabilitacije od 10 godina nije isteklo.

kazne u rasponu od jedne do 7 godina zatvora. Značajan nesklad pri izricanju kazni ne može se racionalno objasniti primjenom olakotnih i otegotnih okolnosti od strane sudova.

Na primjer, Županijski sud u Osijeku izrekao je kaznu zatvora od jedne godine Stjepanu Petreševu, Mađaru, zbog premlaćivanja civila što je imalo za posljedicu nekoliko slomljenih rebara te zbog prijetnji likvidacijom upućenih drugom civilu⁷⁴. Isti je sud izrekao kaznu zatvora od šest godina Zdravku Jovanoviću, Romu, zbog protuzakonitog uhićenja i premlaćivanja civila te zbog prijetnji likvidacijom upućenih drugom civilu⁷⁵.

U predmetu «Virovitica», Županijski sud u Bjelovaru osudio je trojicu Hrvata na godinu dana zatvora zbog premlaćivanja dvojice civila, od kojih je jedan naknadno preminuo⁷⁶. Za usporedbu, Županijski sud u Osijeku osudio je Branka Stankovića, Srbina, na 6 godina zatvora zbog uhićenja i premlaćivanja civila dok ovaj nije izgubio svijest⁷⁷.

U dva predmeta u kojima su optuženici proglašeni krivima zbog ratnog zločina protiv civilnog pučanstva jer su izdali zapovijed o započinjanju granatiranja sela, što je za posljedicu imalo ubijanje i ranjavanje civila te uništavanje imovine, prvostupanjski sudovi izricali su kazne od 3 i 10 godina. Miloš Lončar, Srbin, osuđen je na 10 godina zatvora od strane Županijskog suda u Osijeku zbog toga što je izdao naredbu za granatiranjem grada Osijeka⁷⁸. Nasuprot tomu, Žarko Tkalčević, hrvatske nacionalnosti,

⁷⁴ Potvrđeno presudom Vrhovnog suda, objavljenom u siječnju 2004.

⁷⁵ I Kž-663/03-3, Vrhovni sud je potvrdio presudu u travnju 2004. U predmetu Petrešev, sud je utvrdio sljedeće olakotne okolnosti: prethodno neosuđivan, njegovo ponašanje tijekom suđenja, njegova obiteljska i financijska situacija, otac dvoje djece, nezaposlen, slabo obrazovan, slabe fizičke građe, nesposoban da odbije izvršiti naredbu ili se oglušiti o nju, kao i to da je bio «na određen način» prisiljen pridružiti se takozvanoj teritorijalnoj obrani. Nisu bile utvrđene nikakve otegotne okolnosti. Isti sud je protiv Jovanovića utvrdio kako niska razina kaznene odgovornosti i optuženikova financijska situacija predstavljaju olakotne okolnosti. To što je počinio djelo «odcjepljenja od teritorija na kome je rođen», to što mu je motiv bila činjenica da je žrtva član hrvatske nacionalne stranke te što je brutalno prijetio žrtvi s ciljem njegova ponižavanja smatrano je otegotnim okolnostima.

⁷⁶ Republika Hrvatska protiv Iharoša i ostalih, I Kž-238/02-8. Vrhovni sud je poništio presudu u studenom 2003. Od ožujka 2005. čeka se ponovno suđenje pred Županijskim sudom u Bjelovaru.

⁷⁷ Županijski sud u Osijeku K 50/02 od 9. rujna 2002. Presudu je potvrdio Vrhovni sud I Kž 878/02-5 od 4. veljače 2003. Također, kada se uspoređuje s činidbom djela kod kojega se predmetno djelo kvalificira kao djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, čini se kako su pojedini sudovi primjenjivali različite standarde pri izricanju kazni. Na primjer, u predmetu protiv Rade Vrge, Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu i povećao kaznu na 7 godina zatvora zbog prijetnji, napada i premlaćivanja šestorice hrvatskih zarobljenika palicom za bejzbol. I Kž-592/02-8 od 8. siječnja 2003. U predmetu «Virovitica», Županijski sud u Bjelovaru utvrdio je činjenicu da su zločini počinjeni u obrambenom ratu protiv agresora, optuženikovo prethodno neosuđivanje, njegovo loše zdravstveno stanje, sudjelovanje i doprinos u Domovinskom ratu kao i njegovu obiteljsku situaciju kao olakotne okolnosti, dok nikakve otegotne okolnosti nisu bile utvrđene. U predmetu protiv Branka Stankovića, njegovo prethodno neosuđivanje kao i činjenica da je oženjen uzele su se u obzir kao olakotne okolnosti, dok su njegova upornost pri počinjenju predmetnog djela kao i teško i bezrazložno zlostavljanje ocijenjeni otegotnim okolnostima.

⁷⁸ K-18/02-110, osuđujuća presuda koju je Vrhovni sud potvrdio presudom I Kž 791/02-6 od 6. svibnja 2003. Županijski sud u Osijeku smatrao je činjenicu da je Lončar djelo počinio po zapovijedi vojnog zapovjedništva, s manjim stupnjem kaznenog umišljaja, to što je otac dvoje djece kao i njegovo prethodno neosuđivanje olakotnim okolnostima. Kao otegotne okolnosti, utvrđen je njegov motiv za stvaranjem Velike Srbije, velik broj žrtava te razmjeri štete.

osuđen je na 3 godina zatvora od strane Županijskog suda u Vukovaru zbog toga što je izdao naredbu za granatiranjem grada Vukovara⁷⁹.

Također, kazne se značajno razlikuju u predmetima u kojima su sudovi proglasili optuženike krivima zbog protjerivanja ne-Srba s ograničenog zemljopisnog područja. Ovo može biti djelomično u vezi s gore objašnjenom činjenicom [Vidjeti odjeljak B.II.3] da su pojedini sudovi okvalificirali djelovanje koje uključuje protjerivanje kao ratni zločin protiv civilnog pučanstva, dok su drugi sudovi takvo djelovanje okvalificirali kao genocid.

Na primjer, u predmetu «Popovac», Županijski sud u Osijeku izrekao je kazne u trajanju od jedne i jedne i pol godine te dvije i pol godine optuženicima srpske nacionalnosti osuđenima za ratne zločine protiv civilnog pučanstva zbog uključivanja u čitav niz zlostavljачkog djelovanja što je imalo za posljedicu to da je najveći dio ne-srpskog pučanstva iz sela morao napustiti svoje domove i pobjeći⁸⁰. Za usporedbu, Vrhovni sud je u siječnju 2004. potvrdio presudu donesenu u odsutnosti kojom je nekoliko Srba proglašeno krivima za genocid te kojom se osuđuju na kaznu zatvora u trajanju od 5 do 12 godina zbog protjerivanja 22 osobe hrvatske nacionalnosti iz sela Koprivna⁸¹.

VII. NEDOSTATAK NEPRISTRANOSTI

Postoji primjetno smanjenje kada je riječ o nacionalnoj pristranosti u različitim aspektima postupaka za ratne zločine u Hrvatskoj. Međutim, nekoliko pokazatelja iz 2004., o čemu se govorilo ranije u tekstu, i dalje navodi na zaključak kako pojedini dijelovi hrvatskog pravosuđa pokazuju nedostatak nepristranosti te nastavljaju primjenjivati dvostruke standarde, posebice kada je riječ o podizanju optužnica i izricanju kazni.

Tijekom godine, visoki dužnosnici Vlade i pravosuđa u više su navrata javno izjavljivali kako suci koji sude predmete ratnih zločina trebaju biti nepristrani i profesionalni. Istovremeno, ovi su dužnosnici inzistirali na tome kako su svi dijelovi pravosuđa na lokalnoj razini u jednakoj mjeri pripravnici preuzeti suđenja za ratne zločine. Postupajući tako, jake strane nekih dijelova pravosudnog sustava nisu na zadovoljavajući način pohvaljene, dok se slabosti u drugim dijelovima istog sustava, poput onih naglašenih u ovom izvješću, nisu priznale. Također, nisu se priznale razumljive poteškoće s kojima se mogu suočiti pojedini suci i državni odvjetnici koji su pretrpjeli osobni gubitak tijekom sukoba dok pokušavaju zadržati nepristranost u presuđivanju za zločine počinjene u ratu. Također nisu na prikladan način razmotrene razlike između lokaliteta na kojima se trenutno provode suđenja za ratne zločine kao i izazove koje oni predstavljaju po sigurnost i zaštitu svjedoka te po sudsku nepristranost. Ministarstvo pravosuđa nedavno

⁷⁹ K 38/00 od 11. travnja 2001., osuđujuća presuda koju je Vrhovni sud potvrdio presudom I Kž 532/01-5 od 19. studenog 2003. Županijski sud u Vukovaru smatrao je olakotnom okolnošću u korist Tkalčevića to što je pokušao onesposobiti nekoliko minobacača te što je pomagao vojnicima JNA da napuste JNA kao i to što je napustio JNA i pridružio se Hrvatskoj vojsci.

⁸⁰ Županijski sud u Osijeku, K 41/03-193 od 8. travnja 2004.

⁸¹ I Kž-865/01-3, od 14. siječnja 2004. Predmet «Koprivna».

je izjavilo kako su nacionalne razlike «lako razumljive», uzimajući u obzir «otvorene ratne rane»⁸².

1. Činjenica da se Srbe gonilo za cijeli dijapazon činjenja, koji uključuje zlostavljanje, protjerivanje, uništavanje imovine te ubijanja, dok se Hrvate gotovo isključivo gonilo za ubijanja, navodi na zaključak kako su policija i državno odvjetništvo primjenjivali različit prag pri podizanju optužnica protiv optuženika, što ima izravne veze s njihovim nacionalnim podrijetlom.

2. Neprestana uporaba «sudjelovanja u Domovinskom ratu» kao olakotne okolnosti u (nekoliko) osuđujućih presuda protiv Hrvata za zločine počinjene nad Srbima kao i rutinsko ocjenjivanje optuženikova aktivnog angažmana protiv Hrvatske kao otegotne okolnosti u osuđujućim presudama protiv Srba za zločine počinjene nad Hrvatima i dalje predstavlja razlog za zabrinutost. Ovaj obrazac ukazuje na to da nije djelovanje samo po sebi ili šteta učinjena žrtvi ono što određuje izrečenu kaznu, već je li optuženik bio uključen u sukob na strani države ili protiv nje. Jednostavnije rečeno, olakotne ili otegotne okolnosti utvrđivale su se ovisno o tomu je li djelo počinjeno u ime pobjedničke ili gubitničke strane u sukobu. Po mišljenju Misije, službovanje u vojsci uopće nije prikladan čimbenik pri izricanju kazne. Nadalje, u najmanje jednom predmetu koji je Misija pratila, sama pripadnost optuženika srpskom nacionalnom korpusu bila je okarakterizirana kao otegotna okolnost od strane prvostupanjskog suda pri izricanju kazne, što je bio jedan od razloga zbog kojih je Vrhovni sud presudu smatrao pogrešnom te ju je preinačio⁸³.

3. Odbijanje Županijskog suda u Splitu u rujnu 2004. da ili odredi pritvor ili oduzme putne isprave osmorici optuženih Hrvata kojima se po nalogu Vrhovnog suda trebalo ponovno suditi u predmetu «Lora», iako su nekolicina njih bili bjegunci tijekom prvog suđenja, izaziva zabrinutost⁸⁴. Vrhovni sud je u listopadu 2004. odredio pritvor za sve

⁸² «Uzimajući u obzir otvorene ratne rane, početni veći naglasak na progonu Srba za ratne zločine također se može prilično lako razumjeti. Iz istih razloga mogu se razumjeti i razlike uočene kod izricanja kazni». *Tužiteljstvo protiv Ademija i Norca, podnesak Republike Hrvatske na nalog Suda za dodatnim informacijama o određenim pravosudnim aspektima hrvatskog zakona u kontekstu zahtjeva Glavne tužiteljice prema članku 11. bis, veljača 2005.*, str. 4.-5.

⁸³ U predmetu Republika Hrvatska protiv Svetozara Karana, Vrhovni sud je preinačio osuđujuću presudu Županijskog suda u Gospiću i vratio predmet na ponovno suđenje pred izmijenjenim sudskim vijećem. I Kž 862/03-8 od 29. siječnja 2004. Vrhovni sud bio je mišljenja kako «zaključak u obrazloženju presude da je optuženik «u posljednjih osamdeset godina, zajedno sa svojim precima, bio teret» hrvatskom narodu te da je predmet uključio povratak kriminalca u Republiku Hrvatsku «koji je provodio genocid protiv Hrvata, ne samo tijekom rata...već više od 500 godina, od dolaska Turaka, kada su oni došli zajedno s Turcima i uništili Hrvate», predstavlja uopćavanje pitanja odgovornosti, stavljajući ga na etničku skupinu kojoj optuženik pripada. Takvo shvaćanje ne bi se trebalo naći u obrazloženju presude u kojoj sud utvrđuje osobnu odgovornost pojedinca. Stajališta izražena na ovaj način, kada je sud «uvjeren» u pet stotina godina dugo «uništavanje Hrvata» i «genocid nad Hrvatima» od strane zajednice kojoj optuženik pripada» ostavljaju otvoren prostor za ozbiljne dvojbe oko sudske nepristranosti u postupku u kome je sud obvezan utvrditi osobnu odgovornost pojedinca. «

⁸⁴ Nakon donošenja odluke Vrhovnog suda, predsjedavajući sudac u prvostupanjskom postupku, sudac Lozina, citiran je u medijima da je izjavio kako je «na odluku Vrhovnog suda utjecalo ponašanje ministricke pravosuđa, OESS-a te hrvatskog i američkog Ministarstva vanjskih poslova». Sličnu izjavu mediji su citirali kao izjavu predsjednika Hrvatske stranke prava (HSP).

optuženike navodeći kako je Županijski sud u Splitu «neoprezno prihvatio obećanje optuženika...da će tri optuženika prisustvovati ponovnom suđenju». Do konca travnja 2005., četiri su optuženika i dalje bila u bijegu a suđenje će se nastaviti djelomično u odsutnosti.

4. Kao i prethodnih godina, suđenja za ratne zločine u 2004. prvenstveno su se odvijala na županijskim sudovima na onim područjima Hrvatske koja su najizravnije bila izložena sukobu. Opseg i intenzitet zastrašivanja svjedoka koje su uočili sudovi i Misija, čak i tada kada je suđenje premješteno izvan sredine u kojoj su se zločini dogodili, potvrđuju upitnu pretpostavku kako poštene i profesionalni postupci u predmetima ratnih zločina nisu mogući u zajednicama izravno pogođenima sukobom, poput Županijskog suda u Gospiću. Čini se *prima facie* malo vjerojatno da svjedoci koji žive u takvim malim zajednicama svjedoče u tim istim zajednicama bez izlaganja sebe samih pritiscima izvana. Slično tomu, također se čini vjerojatnim kako državni odvjetnici i suci koji žive u toj zajednici mogu biti izloženi pritisku na isti način. Ovo opažanje opravdava razmišljanje o tome jesu li pojedini lokalni sudovi doista sposobni provesti vjerodostojne postupke u predmetima ratnih zločina, uključujući nekoliko predmeta koji su više puta šetali gore dolje do i od Vrhovnog suda.

Misija bi preporučila da Glavni državni odvjetnik u 2005. iskoristi svoje diskreciono pravo prema Zakonu o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom kako bi zatražio prijenos domaćih predmeta iz nekih lokalnih sudova na one sudove za koje se smatra kako su bolje izolirani od pritisaka, poput onih u Zagrebu ili Rijeci.

5. Nalazi prvostupanijskih sudova koji su suprotni izvedenim dokazima, iako je riječ o postupovnim pogreškama, također mogu ukazati na nedostatak nepristranosti. Nalaz prvostupanijskog suda u predmetu «Virovitica», koji je Vrhovni sud preinačio 2004. godine, prema kojemu se smrt osobe srpske nacionalnosti ne može pripisati optuženicima Hrvatima unatoč nepobitnim dokazima o fizičkom zlostavljanju, te bez proturječnog medicinskog izvješća, samo je jedan od primjera.

6. Brojčani paritet u smislu nacionalnog podrijetla optuženika ne traži se. Međutim, izrazit nerazmjer između broja Srba i Hrvata optuženih za ratne zločine, kao i uočene razlike u optužnicama, uključujući masovno gonjenje pripadnika oružanih snaga za obična kaznena djela uoči dvije vojne operacije 1995. godine, idu u prilog zaključku kako nacionalnost igra važnu ulogu u postupcima za ratne zločine⁸⁵. Neprestani nedostatak bilo kakvog značajnijeg broja postupaka za ratne zločine pokrenutih protiv Hrvata vodi do zabrinutosti oko toga namjeravaju li vlasti goniti sve počinitelje neovisno o nacionalnoj pripadnosti, posebice uzevši u obzir sve veću svijest u javnosti kako su oružane snage počinile zločine. Jedan od upečatljivih primjera je neprekidni nedostatak odgovornosti,

⁸⁵ Prema godišnjem izvješću Glavnog državnog odvjetnika za 2001., zločini počinjeni tijekom vojno-redarstvenih operacija «Oluja» i «Bljesak», kada su hrvatske vlasti pokrenule vojnu ofenzivu kako bi vratili područja pod kontrolom Srba, nisu procesuirani kao ratni zločini već kao obični zločini, uključujući optužbe za ubojstvo, pljačku i krađu. Glavni državni odvjetnik izvijestio je kako je podignuto ukupno 3.970 optužnica za obične zločine koje se odnose na vojno-redarstvene operacije Oluja i Bljesak te kako je doneseno 1.492 osuđujućih presuda.

kaznene ili neke druge, osoba koje su odgovorne za premještanje i pokušaj skrivanja tijela 19 civila ubijenih u Paulin Dvoru, za čije je ubojstvo osuđena jedna osoba 2004. godine⁸⁶. Misija zna za ukupno 7 osuđujućih presuda Hrvatima za ratne zločine počinjene nad Srbima od 1991.⁸⁷ Druge organizacije također su primijetile nedostatak procesuiranja pripadnika oružanih snaga za zločine počinjene nad Srbima, posebice na području Siska⁸⁸. Državni odvjetnici i dalje se suočavaju s poteškoćama u pribavljanju zadovoljavajućih dokaza i svjedočenja kako bi procesuirali pojedine zločine.

⁸⁶ Republika Hrvatska protiv Nikole Ivankovića i Enesa Viteškovića [Županijski sud u Osijeku]. Prijenos mrtvih tijela nekoliko stotina kilometara od mjesta gdje su bila prvotno zakopana nije procesuiran niti je javno obznanjeno tko su bile osobe odgovorne za to.

⁸⁷ Misija je upoznata sa suđenjima za ratne zločine koja su se odnosila na sukob između 1991. i 1995. protiv ukupno 30 Hrvata. Od njih 39, 31 je suđeno za zločine protiv Srba dok je preostalih 8 procesuirano zbog zločina počinjenih protiv Hrvata. Od njih 31 protiv koji je optužnica podignuta, 7 Hrvata proglašeno je krivima od strane prvostupanijskih sudova dok su 24 oslobođena ili su optužbe protiv njih odbačene. Većina od ovih 31 predmeta nije pravomoćno okončana već se čeka rješenje na žalbu ili su vraćeni prvostupanijskim sudovima na ponovno suđenje. Ukupno su trojica Hrvata pravomoćno osuđena za ratne zločine počinjene protiv Srba.

⁸⁸ Tijekom 2004. nekoliko organizacija objavilo je izvješća o procesuiranju ratnih zločina u Hrvatskoj, izražavajući zabrinutost oko toga jesu li vlasti primjenjivale jednoobrazan standard kaznene odgovornosti neovisno o nacionalnom podrijetlu optuženika. Amnesty International zaključio je kako se Hrvatska nije uspjela pozabaviti zločinima koje su navodno počinili pripadnici Hrvatske vojske i redarstvenih snaga, navodeći između ostalog primjere predmeta u kojima su Hrvatska vojska i redarstvene snage navodno ubijali hrvatske Srbe u i oko Siska te govori o tim predmetima kao o raširenom obrascu zločina počinjenih nad civilnim pučanstvom. Prosinac 2004. *Hrvatska: Sjena nad hrvatskom budućnosti: Nastavak nekažnjavanja za ratne zločine i zločine protiv humanosti*. Slično tomu, Odbor protiv torture Ujedinjenih Naroda izrazio je 14. svibnja 2004. zabrinutost zbog «opetovanog neuspjeha države da provede brze, nepristrane i potpune istrage kako bi se počinitelji procesuirali». Na sličan je način u izvješću *Pravda i rizična suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Srbiji i Crnoj Gori* koje je objavila organizacija Human Rights Watch u listopadu 2004. te u *Mišljenju* Europske komisije iz ožujka 2004. objavljenom u svezi s hrvatskim zahtjevom za članstvo u EU, uočeno kako i dalje postoje problemi vezano uz suđenja za ratne zločine pred domaćim sudovima.

DODACI
DODATAK I.

UHIĆENJA ZA RATNE ZLOČINE U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI: 30

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Sisku	0	4	0
Županijski sud u Karlovcu	0	1	0
Županijski sud u Bjelovaru	0	2	0
Županijski sud u Virovitici	0	1	0
Županijski sud u Gospiću	0	3	0
Županijski sud u Splitu	4	0	0
Županijski sud u Šibeniku	0	4	0
Županijski sud u Zadru	1	1	0
Županijski sud u Dubrovniku	0	1	0
Županijski sud u Vukovaru	0	1	0
Županijski sud u Osijeku	0	7	0
UKUPNO	5	25	0

Osumnjičenici su bili uhićeni zbog sljedećih kaznenih djela: ukupan broj prelazi 30 jer su neki osumnjičenici uhićeni zbog više optužbi

- Ratni zločini protiv civilnog pučanstva: 26 pojedinaca (21 Srbin, 5 Hrvata)
- Genocid: 1 Srbin
- Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika: 5 Srba

Uhićenja u trećim zemljama u 2004.

DRŽAVA	Srbi	Hrvati	Ostali
Austrija	3	0	0
BiH	3	0	0
Norveška	1	0	0
Madžarska	1	0	0
UKUPNO	8	0	0

DODATAK II.**PUŠTANJE IZ PRITVORA U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI: 32**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Sisku	2	5	0
Županijski sud u Bjelovaru	0	2	0
Županijski sud u Karlovcu	0	1	0
Županijski sud u Virovitici	0	1	0
Županijski sud u Gospiću	0	4	0
Županijski sud u Šibeniku	0	6	0
Županijski sud u Zadru	0	2	0
Županijski sud u Splitu	0	1	0
Županijski sud u Dubrovniku	0	1	0
Županijski sud u Vukovaru	0	1	0
Županijski sud u Osijeku	1	5	0
UKUPNO	3	29	0

Gore navedene 32 osobe provele su u pritvoru sljedeće vremensko razdoblje:

Manje od mjesec dana:	12 pojedinaca (12 Srba)
Od 1 do 3 mjeseca:	4 pojedinca (4 Srbina)
Od 3 do 6 mjeseci:	4 pojedinca (4 Srbina)
Od 6 do 12 mjeseci:	8 pojedinaca (3 Srbina i 1 Hrvat)
Više od 12 mjeseci:	4 pojedinca (3 Srbina i 1 Hrvat)

DODATAK III.

OPTUŽNICE U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI: 2

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Bjelovaru	0	2	0	1
UKUPNO	0	2	0	1

- Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika: 1 predmet uključujući 2 pojedinca (Bjelovar 2)

DODATAK IV.**SUĐENJA U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI****SUĐENJA U TIJEKU U 2004. GODINI: 34**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Sisku	2	2	0	3
Županijski sud u Karlovcu	1	1	0	2
Županijski sud u Bjelovaru	0	4	0	3
Županijski sud u Virovitici	0	1	0	1
Županijski sud u Varaždinu	4	0	0	1
Županijski sud u Gospiću	0	3	0	3
Županijski sud u Šibeniku	0	2	0	2
Županijski sud u Zadru	1	9 (7 u odsutnosti)	0	5
Županijski sud u Vukovaru	3	53 (42 u odsutnosti)	11 (4 u odsutnosti)	8
Županijski sud u Osijeku	2	8	1	6
UKUPNO	13	83	12	34

SUĐENJA DOVRŠENA U 2004. GODINI: 24

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Sisku	2	1	0	2
Županijski sud u Bjelovaru	0	4	0	3
Županijski sud u Virovitici	0	1	0	1
Županijski sud u Gospiću	0	3	0	3
Županijski sud u Šibeniku	0	2	0	2
Županijski sud	0	4 (2 u	0	3

u Zadru		odsutnosti)		
Županijski sud u Vukovaru	0	21 (13 u odsutnosti)	0	5
Županijski sud u Osijeku	2	6	1	5
UKUPNO	4	42	1	24

24 predmeta koji su bili praćeni tijekom 2004. dovršeni su unutar sljedećih vremenskih razdoblja:

- Manje od 1 mjeseca: 7 suđenja koja uključuju 9 pojedinaca (Bjelovar 4; Gospić 1; Šibenik 1; Zadar 2; Vukovar 1)
- Od 1 do 3 mjeseca: 3 suđenja koja uključuju 3 pojedinca (Sisak 1; Osijek 2)
- Od 3 do 6 mjeseci: 6 suđenja koja uključuju 14 pojedinaca (Sisak 2; Vukovar 8; Gospić 2; Zadar 1; Osijek 1)
- Od 6 do 12 mjeseci: 6 suđenja koja uključuju 10 pojedinaca (Virovitica 1; Šibenik 1; Zadar 1; Vukovar 1; Osijek 1)
- Od 12 do 24 mjeseca: 0 suđenja koja uključuju 0 pojedinaca
- Od 24 do 36 mjeseci: 2 suđenja koja uključuju 11 pojedinaca (Vukovar 11)

DODATAK V.**PONOVNA SUĐENJA U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI****PONOVNA SUĐENJA U TIJEKU 2004. GODINE: 14**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Sisku	0	1	0	1
Županijski sud u Karlovcu	0	2	0	2
Županijski sud u Bjelovaru	0	2	0	2
Županijski sud u Varaždinu	4	0	0	1
Županijski sud u Gospiću	0	3	0	3
Županijski sud u Zadru	0	1	0	1
Županijski sud u Vukovaru	0	13 (10 u odsutnosti)	0	4
UKUPNO	4	22	0	14

PONOVNA SUĐENJA DOVRŠENA U 2004. GODINI: 9

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Bjelovaru	0	2	0	2
Županijski sud u Gospiću	0	3	0	3
Županijski sud u Zadru	0	1	0	1
Županijski sud u Vukovaru	0	12 (10 u odsutnosti)	0	3
UKUPNO	0	18	0	9

DODATAK VI.**OSUĐUJUĆE PRESUDE I KAZNE U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI: 30**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Sisku	0	1	0
Županijski sud u Bjelovaru	0	1	0
Županijski sud u Šibeniku	0	1	0
Županijski sud u Zadru	0	3 (2 u odsutnosti)	0
Županijski sud u Vukovaru	0	17 (12 u odsutnosti)	0
Županijski sud u Osijeku	1	5	1
UKUPNO	1	28	1

Kazna (u godinama)	Hrvati	Srbi	Ostali
1 - 4	0	15 (9 u odsutnosti)	0
5 - 9	0	10 (5 u odsutnosti)	1
10 - 14	1	2	0
15 - 20	0	1	0
UKUPNO	1	28	1

Osude su izrečene kako slijedi:

- Ratni zločini protiv civilnog pučanstva: 30 pojedinaca (28 Srba, 1 Hrvat, 1 Mađar)

DODATAK VII**OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI: 12**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Sisku	2	0	0
Županijski sud u Bjelovaru	0	3	0
Županijski sud u Virovitici	0	1	0
Županijski sud u Gospiću	0	2	0
Županijski sud u Šibeniku	0	1	0
Županijski sud u Zadru	0	1	0
Županijski sud u Vukovaru	0	1	0
Županijski sud u Osijeku	1	0	0
UKUPNO	3	9	0

DODATAK VIII.**ODBAČENE TUŽBE U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI: 5*****Tužbe odbačene sudskom presudom: 4***

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Gospiću	0	0	0
Županijski sud u Osijeku	0	1	0
Županijski sud u Vukovaru	0	3	0
UKUPNO	0	4	0

Tužbe odbačene sudskim rješenjem: 1

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Gospiću	0	1	0
UKUPNO	0	1	0

DODATAK IX**NERIJEŠENE ŽALBE U 2004. GODINI PREMA SUDSKOJ NADLEŽNOSTI****SVE NERIJEŠENE ŽALBE: 40**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Karlovcu	1	0	1	2
Županijski sud u Bjelovaru	4	3	0	4
Županijski sud u Sisku	2	1	0	2
Županijski sud u Slavonskom Brodu	0	1	0	1
Županijski sud u Gospiću	1	2	0	2
Županijski sud u Rijeci	3	0	0	1
Županijski sud u Šibeniku	6	1	0	4
Županijski sud u Zadru	0	15 (13 u odsutnosti)	1 (u odsutnosti)	7
Županijski sud u Splitu	8	0	0	1
Županijski sud u Vukovaru	1 (u odsutnosti)	22 (8 u odsutnosti)	1	7
Županijski sud u Osijeku	2	29 (15 u odsutnosti)	3	9
UKUPNO	28	74	6	40

RIJEŠENE ŽALBE U 2004. GODINI: 13

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Karlovcu	1 (preinačena)	0	1 (potvrđena)	2
Županijski sud u Bjelovaru	4 (preinačene)	1 (preinačena)	0	2
Županijski sud u Sisku	0	1 (potvrđena)	0	1
Županijski sud u Gospiću	1 (potvrđena)	2 (1 preinačena, 1 potvrđena)	0	2
Županijski sud u Rijeci	3 (potvrđene)	0	0	1
Županijski sud	0	1 (potvrđena)	0	1

u Zadru				
Županijski sud u Splitu	8 (preinačenih, nekoliko u odsutnosti)	0	0	1
Županijski sud u Vukovaru	0	1 (potvrđena)	0	1
Županijski sud u Osijeku	0	3 (potvrđene, svi u odsutnosti)	1 (potvrđena)	2
UKUPNO	17	9	2	13

Rješenja donesena od strane Vrhovnog suda u sljedećim vremenskim razmacima nakon podnošenja žalbe:

- Od 3 do 6 mjeseci: 3 predmeta koji uključuju 3 pojedinca (Gospić 1; Zadar 1; Karlovac 1)
- Od 6 do 12 mjeseci: 5 predmeta koji uključuju 7 pojedinaca (Karlovac 1; Osijek 1; Vukovar 1; Rijeka 3; Sisak 1)
- Od 12 do 18 mjeseci: 3 predmeta koji uključuju 11 pojedinaca (Karlovac 1; Split 8; Gospić 2)
- Od 18 do 24 mjeseca: 1 predmet koji uključuje 1 pojedinca (Bjelovar 1)
- 24 ili više mjeseci: 2 predmeta koji uključuju 7 pojedinaca (Osijek 3; Bjelovar 4)